



Часопис је уписан у Регистар медија
Министарства културе и информисања Републике Србије
под бројем NV001011 од 28. априла 2021. године

Суштина поетике – часопис за књижевност

Главни и одговорни уредник

Анђелко Заблаћански

Чланови уређивачког колегијума

проф. др Љубица Несторов, Ана Митић Стошић,

Марко Јуришић, Невена Милосављевић,

Владимир Бабошин

Лектор и коректор

Дајана Лазаревић

Издавач

Удружење поетских стваралаца, Глушци

Контакт

+381649803118

sustinapoetike@hotmail.com

Интернет адреса

www.knjizevnicasopis.com

ISSN 2620–0988

Часопис је покренуо

Анђелко Заблаћански

23. новембра 2013. године

Штампа

Pharma Lab, Београд

Часопис излази четири пута годишње

Тираж

50

Суштина поетике

Часопис за књижевност

Број 69

Април/јун 2021

УПС

Глушци
2021

Слика на насловној страни
Ирма Лазаревић – *После поноћи*

Реч уредника

ИНТЕРНЕТ И БУДУЋНОСТ ПОЕЗИЈЕ

Суштина поетике, часопис који уређујем већ седам-осам година настао је захваљујући интернету, јер је првобитно излазио искључиво као онлајн издање сваког месеца. Дакле, интернет као једна од тековина човечанства је много помогао промовисању поезије, и књижевности уопште.

Из тог угла интернет је помогао поезији, јер путем сајтова, портала и друштвених мрежа сви имају могућност да изнесу своје мишљење или презентују своје стваралаштво. Међутим, а у животу увек има то али и међутим, интернет је омогућио да се појаве и песме које су некад писане само у споменарима или војничким писмима. И не би ту било ничег лошег да се то задржало на томе, да се није појавило његово величанство „лајк“ који је писце тих споменарских стихова убедио да су песници и одједном је наше поетско поднебље засуто песничким књигама без икакве или врло ниске вредности. Не знам како ни зашто, али те књиге и њихови аутори су доспели на радио и телевизијске емисије, у новине и на портале.

С друге стране, самопрокламоване песничке елите које међусобно деле све песничке награде, не дајући ником изван тих кругова да се наградама и приближи, на ту интернет хиперпродукцију уопште не реагују, јер „сем њих за њих други не постоје“ (стих из моје песме „Они“). Они су окупирани собом и поделом награда. Награде у књижевности нису одраз такмичења, јер у крајњем случају није то трчање па штоперица одреди победника, али јесте могућност за бољу промоцију дела која је веома битна. Но, у ери кад је од писања немогуће

обезбедити средства за живот, јер поетске књиге не купују ни библиотеке, ништа мање није важан ни новчани износ тих награда.

Тако ми сад имамо три књижевна круга: елиту која мисли само на себе и у коју је тешко ући ако им се сасвим не приклониш, затим песнике споменарских стихова и на послетку оне који пишу поезију по сопственом осећању наслањајући се на традицију и то само искључиво поезије ради не журећи за модом само зато да би били помодни и у тренду.

Поезија је већ одавно изгубила своју бит певања и постала кратка проза. Жалосно је што су те кратке приче изгубиле поетичност, мисаоност и мелодику и постале пуко препричавање свакодневице. Дакле, поезија већ данас није оно што би требало да буде: снажан печат песникове душе и умешност баратања језиком да се без сувишних речи каже највише што се може, а који преко читалачког погледа улази му у душу и тако затвори њен смислени круг. Нисам велики оптимиста да ће се у будућности десити нешто што би поезију отргло од језика псовки, уличарских манира и, чини ми се, намерног срозавања суштине коју би нека песма требало да донесе. Ваљда и цео свет тако функционише, на темељима које неко поставља ради циљева само њима знаним.

Ипак, да не будем потпуни скептик и песимиста потруде се понеки млади песници који својом поетиком враћају наду да ће лепота уметности спасити свет. Њима бих поручио да пишу по осећању, а не да трче да се ухвате у коло с онима који су тренутно модерни. Мода буде и прође, па се опет врати, а само праве вредности заувек остају.

Главни уредник
Анђелко Заблаћански

Песма – Анђелко Заблаћански

ОНИ

У пуној глави чувам гнезда умрлих птица,
Осећам миришу пера, пев им мирише,
Док упорно погледом ми кружи крешталица
Нудећи само непој и ништа, ништа више.

Руке ми вежу људи без душе, без свог ума;
У туђој снази бесни, сами пред собом дични,
Мене би да одведу далеко од старог друма;
Без темеља, без грађе куле дижу невични.

А мојој птици бране умрли пев да оживи.
Залуд гудала, струне — невични време кроје,
За бездушје њино — увек су други криви,
Мада знам — за њих сем њих, други не постоје.

(Из збирке песама *Ноћи вучјег зова*, УПС, 2020)



Две приче – Јелена Цветковић

КРОВ КОЈИ ПРОКИШЊАВА

Чим би киша почела да пада сви би се сместили у један угао собе где је било скоро суво. Отац би се попео на кров, распоредио лимене лонце, најлоне и шерпе, а онда се враћао нама све страхујући од нежељеног пљуска.

Као мали сам његове кратке излете пред кишу доживљавао као нешто тајанствено и помало чудесно, све док ни сам схватио да се једино чудо дешавало доле испод крова, у углу собе, где су се сви погледи стапали у један. Онај према таваници. Ослушкивали смо кишу, те ситне капи које су се преко напуклих црепова спуштале на плочу, а онда се попут вештих шпијуна појављивале тамо где их најмање очекујемо.

Као мали, мислио сам да ће временом кров сам зацелити, као отворена рана на мом посеченом прсту. Чекао сам дан када ће кише постати нешто лепо, па ћу седети крај прозора и посматрати безазлене барице на улици. Барице су са годинама постајале све само не безазлене. Кров на нашој кући толико је волео кишу да ју је увек радо пуштао у наш дом.

Отац је крпио и поправљао колико је могао. Новац је увек отицао у неком другом правцу, као река па у море. Бескрајно море. Мајка није радила, а моје две млађе сестре биле су болешљиве, тако да је доста од новца којим смо располагали одлазило на њихово лечење. Када сам одрастао уписао сам факултет надајући се да ћу са дипломом у руци обезбе-

дити бољи живот и себи и својој породици. Испите сам за време кишних дана спремао у разним угловима соба, претходно и сам имавши повремене излете на кров. Док сам са оцем распоређивао лонце и заштитне фолије, молио сам се да све то убрзо постане само кошмар. Он је увек ћутао, али знао сам да је све своје наде полагао у мене. Ја сам био његов чамац за бољу будућност.

Након неколико година завршио сам факултет и дошао у посед једне велике плаве фасцикле на којој је било исписано моје име и моје презиме, титула коју сам стекао и оцена са којој сам завршио школовање. Мојој и срећи моје породице није било краја, сви су чекали да почне тај дуго чекани живот. Време је, међутим, пролазило. Променио сам неколико слабо плаћених привремених послова, а онда је све стало. Почео сам да осећам незадовољство и велику тугу, нарочито за време кише. Оно што бих зарадио једноставно није било довољно да поправимо кров.

Иако ме нико никада није кривио, почео сам да осећам велику кривицу. Изједала ме је и дању и ноћу. Али највише за време кишних дана. Тада је свака кап била један мали, али несносни шамар за мене, где ми је неко одозго говорио:

„Испао си глуп. Требало је да, уместо на факултет, одеш негде и шаљеш новац својима да поправе кров који прокишњава.“

Прокишњавао је кров, а истовремено са њим и оно место у мојој души где сам брижно чувао сву своју веру и идеале. Постао сам нервозан и груб, осећајући се вечито мокрим од вечне кише над мојом главом.

Са првим капима често бих се попео на непослушни кров и тамо седео сатима. Чак и кад би киша стала. Отац је ћутао, мајка ме молила да не губим наду.

„Можда је и он почео да ме криви, па зато ћути?“, питао сам се.

Све у свему био сам све незадовољнији животом, сма-трајући да ми припада нешто боље и лепше. Грешно сам. Свима припада само оно што имају, и ништа више.

Једне јесени није било михољског лета. Чим је почео октобар почеле су и кише. Вода је продирала у кућу, цурећи са плафона као са туша. Све посуде смо искористили за скупљање кишнице али то није било довољно. Добро се се-ћам дана када сам зграбио велику плаву фасциклу и зале-пио је на плафон преко рупе која је зјапила.

„Не!“, узвикнула је мајка, „то је твоја диплома!“

Погледао сам је са осмехом, не рекавши ни реч. Киша је следећег дана потпуно стала а ја први пут у свом животу нисам осећао кривицу. Као ослобођен неког терета, без страшне празнине у души и руке која ми с времена на време притиска оба плућна крила, гњечећи све моје шансе да ди-шем, удахнуо сам дубоко и упио сву кишницу која се свих тих година сливала са таванице. Спаковао сам неколико својих ствари, пољубио мајку и кренуо на станицу. На њена питања само сам се осмехивао, прећутно јој дајући наду да ће све једнога дана бити боље.

А да ли је? Можда велике плаве фасцикле служе само за то да повремено закрпе коју рупу.



ВЛАСНИК РЕКЕ

Мокра су ми стопала. Надам се да није видео. Све време иде од једног до другог, не би ли се уверио да сви, без изузетка, неуморно раде. Малопре је једна моја странка мало повисила тон. Он ме је погледао крајње оштро, као да ми је на даљину поручивао: „задња опомена пред отказ”. Скинуо сам наквашене ципеле и сакрио их иза канте за отпад. Био сам бос, али то је лакше оправдати. На крају, нисам ја крив што река тече мојим мислима. Нарочито нисам крив што она тече и мимо мојих мисли.

Господин Стојановић није волео да му се неко супротстави. Авај, он је власник фирме! Није то мала ствар бити власник фирме. Много пута сам мислио да му кажем да је мали безначајни створ који живи на рачун својих верних робова. Али, робови су ти који му могу одузети све што је стекао, одузети му моћ коју је посредством њих сам себи убризгао у вене. Свакога дана сам се спремао да уђем у његову канцеларију и све то му саспем у лице. Ћутао сам, разумите ме, чак и онда када ме је по киши натерао да јурим странку чак до Полицијске станице. Након тога сам се прехладио, а он ме је тих дана гледао подругљиво и опако, поручујући ми да господари чак и мојим здрављем. Решио сам, међутим, да покорно ћутим и газим реку која ме је све више запљускивала својим валовима.

Не знам како се то догодило. Изгледа да је мој ум једноставно одбио послушност, и решио да се против Стојановићеве власти над мојим телом бори зидањем тврђаве око моје душе. Тако сам дошао у ситуацију да, док куцам, пишем и услужујем, повремено закорачим у плитку воду која

би ми се дошуњала иза леђа и одмах затим нестајала. Приметио је господин Стојановић да се нешто чудно са мношћем дешава, па је у неколико наврата покушао да дозна откуд мени тај осмех детета, док се он свим силама труди да намету недозвољену појаву на лицу у корену сасече.

Нисам могао против осмеха. То је једино чиме сам могао да се борим против мржње, ограничења и пакости која се ширила око мене, попут несавладивог корова. Чим бих приметио да се гушим у боји зидова, да нестајем притиснут бесмисленим разговорима својих колега, дозивао бих реку и табанима додиривао меко, песковито тло. Свежина пражњена притајеним ветром, провлачила би се између тесних зидова, и заобилазећи све присутне, оживљавала ме као дављеника који је испустио последњи дах.

Господин Стојановић, који ми после неколико оваквих излета више и није био тако страшан, почео је озбиљније да ме посматра. Нисам марио. Он је власник фирме, а ја сам власник реке. Када ме је гледао својим претећим очима, смело сам му узвраћао поглед, смешећи се баш онако како је одувек требало да се смешим. Самоуверено, храбро и поносно, јер имам оно што он никада неће имати. Могу да дозовем таласе, ветар, осмех... Могу да седим на обали реке док се читав свет руши око мене. Мислим да је он то приметио. Сасвим сам сигуран да је схватио да поседујем много више од њега, а временом је почео према мени тако и да се понаша.

„Како сте данас?“, питао ме је једног јутра.

„Како мора“, одговорио сам, скидајући ципеле.

Сигуран сам да ми је завидео у том тренутку.

Тог августа било је јако топло. Боравак у загушљивој

канцеларији, препуној чиновничког зноја и тромих мисли што су пузале по врелом поду, опустошио је преосталу наду да, сем те просторије, постоји још нешто на овоме свету. Све се слило у тих неколико робијашких сати, обмотаних страшном мишљу да је живот налик суровом заточеништву и покорном спуштању главе. Тако су моје колеге, погрбљених рамена, натечених и црвених очију, урањали у гомилу неразумљивих фактура, бледих слова и бројева, не подижући своје снове са тог стола где су многи пре њих учртавали бројеве, имена и датуме, као робијаши по зидовима тамница.

Након што бих скинуо ципеле, већ ту негде око девет, затварао бих очи и ослушкивао реку. Долазила је као шум, благо и танко, обмотавајући се око мојих босих стопала. Исправљао сам главу, ослушкујући. У даљини су певале птице. Господин Стојановић је у суседној канцеларији гласно издавао наређења и претио смањењем плата.

Како сам само ћутао. Гласније него икад. Разумите ме. Нисам желео да дозволим да неко дотакне моју реку.

О СПИСАТЕЉИЦИ

Јелена Цветковић рођена је 8. октобра 1984. године у Нишу. По занимању је дипломирани правник.

Пише од малих ногу и одувек је уживала у писању. У почетку је писала искључиво поезију, а затим је почела да пише и кратке приче. Песме су јој објављене и неколико часописа. Једна је од победника конкурса за 2016. годину у едицији Првенац који је расписао Студентски културни центар Крагујевац. Они су објавили њену прву збирку прича под називом *Приче са прашњавих полица*.

Живи у Нишу.



Једна прича – Владимир Ајџановић

ДОГАЂАЈИ, СУДБИНЕ, СИМБОЛИ

Аутобиографске белешке о другима

У последње време често размишљао о догађајима из моје личне историје, за које се испоставило да су судбоносни и чији значај, у тренуцима док су се одвијали, нисам сагледавао. Свако их има у биографији. Реч је, наравно, о догађајима над којима као активни учесници имамо контролу. За сагледавање значаја неких сам вероватно био одвећ млад и зелен. Тако је то. Стихијска младост вишак памети третира као хендикеп и неретко је у томе у праву... Стога сам у зрелијим годинама, када живот почиње да се схвата као задатак, покушавао да избегнем придавање великог значаја ономе што је требало решити или урадити, да ме узбуђење или трема не би у томе омели. Некада сам успевао да задржим мир, често нисам. Посматрао сам како се људи око мене носе са својим задацима и животним изазовима. Заправо како се спасавају или срљају у пропаст. Једно је сигурно, човек је велика тајна. Биће времена, по Божијем лику и подобију створено за вечност. Биће више од анђела коме је дарована слобода да време освети и досегне вечност у светлости. Злоупотреба слободе води у беспућа... Осведочио сам се и да је Београд град тајни. И вечити град. Маестрално су то формулисали Бокан и Диклић у својим делима. Управо на додиру времена и вечности, понајвише у тајанственом Београду, одвијају се догађаји којима је посвећена ова (ис)повест.

Чини ми се као да се све то дешавало у неком другом

животу. Или чак у сасвим трећем... Живели смо у Новом Београду, код Фонтане. Пандурска зграда у Блоку 3, ако ћемо блоковску поделу света узети у разматрање. У пролеће 1992. завршавао сам основну школу и припремао се за полагање пријемног испита за гимназију. Иако сам био одличан ђак и нисам убрајан у слабиће, атмосфера у осмолетки „Иван Гундулић” ми је већ добрано дозлогрдила... Једва сам чекао да добијем сведочанство и да некуд одлетим. Мангупирање, изливни агресије, прозивање „на фер” односно тучу без икаквог разлога, маснице испод ока, кржаве главе и разбијени носеви су били свакодневица. Ђора налупао млађег Кнежевића, сво му је чело у чворугама. Бобан и светлокоси Дарко, звани Бела Коза, се помакљали ту код обданишта у Студентској. Руља која се окупила око њих је својим телима формирала ринг. Ено Беле Козе, испљунуо је предњи зуб. Испод кошева, Јоца и Пеђа су на мртво име испребијали Павлаку из VIII₄. Дечко после данима није долазио у школу. Синтагма Буковског којом своје другове из школе пореди са чопором шугавих тигрова би најбоље описала ситуацију. А девојчице са лакираним шишкама су успијале устима и чежњиво гледале у правцу „тигрова”. Те зиме је поред школског фудбалског терена, хицем из пиштоља у главу, убијен старији Медић, главни мангуп у крају, само годину дана старији од мене. Изашле су десетине читуља у „Политици”... Крвава мрља и нешто налик на скореле комадиће мозга су још дуго после полицијског увиђаја стајали на земљи. Одузимање деци новца за ужину је било јако популарна дисциплина код силеџија и сецикеса. Реченицу: „Мали, дај ми неке паре...”, су изговарали као мантру. Једном речју, постало је неиздрживо. Ипак, то опасно време ми није доделило улогу „тигра”, нити било које друге звери. Сличнији сам био некој птици... Рат у Босни и Херцеговини, као и егзистенцијална криза на развалинама већ бивше државе су се захуктавали.

У мају су се догодили масакри војних колона ЈНА у Добровољачкој улици у Сарајеву и у Тузли. Бивша, лажна браћа из југословенске утопије, Иродови синови са словом У или љиљанима на униформама, су исукала ножеве. На мети су им биле и касарне некадашње заједничке војске. Комшија са трећег улаза Спиле, војник на редовном одслужењу војног рока у ЈНА је остао без ноге приликом евакуације тузланске касарне. Склањајући се из запаљене колоне возила и од непријатељске ватре, зашао је у минско поље. Спиле је некако преживео. Војник који је трчао иза њега није. Улетео је у епицентар експлозије мине која је Спилету откинула ногу и погинуо на лицу места. Тата рече како је то велика трагедија да млад човек, који је тек ступио у живот и треба да се жени и има породицу, остане инвалид. „Што, па скоро се и не види кад хода са протезом...”, брзо и неспретно изјавих, помало затечен што тати искри суза у оку. А заправо сам хтео да кажем да је Спиле јунак, и да ће се сигурно ожени и имати децу. Сећам га се како након рехабилитације шета пса, вуџака, испред зграде. Леп, црн младић стиснутих вилица са ставом који не допушта било какво сажалење. Прави јунак, као и његов погинули друг из колоне, симболи своје генерације... Не знам да ли се Спиле оженио. Услед блокаде умиру бањалучке бебе и извесне су тешке борбе за пробијање коридора и опстанак нашег народа у Републици Српској. Савет безбедности Уједињених нација нам уводи санкције и потпуни међународни економски ембарго. Мајка ми је у Робној кући *Београд* преко пута већ купила патике, тако да ћу имати шта да гиљам наредних година. Вести сустижу једна другу, смењујем ред гледања телевизије редом учења... Под оваквим околностима, али ипак на безбедном, требало је спремити се за тежак пријемни испит и уписати гимназију. *Пост фестум*, то „тежак” можемо узети као релативну категорију. Како за кога. Имао сам само једну жељу за наставак школовања, новобеоградску IX Гимназију „Михаило Петровић Алас”. Са

друге друге стране, нисам баш имао много појма о томе шта ме тамо чека, знао сам само да је то школа високих критеријума, која пружа темељно знање и широм отвара врата за одлазак на студије. Уједно, то ми је била и најближа гимназија, на свега десетак минута хода од куће. Довољно за тако чврст избор... Судбински, имајући у виду начин на који ова озбиљна гимназија, неформално звана „Бастиља“, може да формира човека.

Пријемни се полагао у два дана. Првог дана српски језик и књижевност, другог дана математика. Долазим на полагање у благој несвестици, али ипак прилично сигуран да ће све добро проћи. Јунско сунце пржи и чини ми се да све око мене подрхтава у неком чудном испарењу. Девета је сва у дебелој хладовини крошњи вишедеценијског дрвећа. Сабирају се у школском дворишту перспективни свршени основци са свих страна Новог Београда. На тренутак застанимо и замислимо перспективност као широк појам. Будући друг из клупе и драги забушант Зоки се вуче као пребијена мачка и зева. Мислим се, да л' је могуће да ти је тако свеједно? Ништа он, још једном зевне и почеша се по стомаку. Нека деца грицкају нокте, нека се међусобно преслишавају. Ковина, коју знам из „Гундулића“ као одличну математичарку, је заборавила код куће ђачку књижицу, без које не може да приступи полагању. Трчи кући... Једва је стигла назад. И Дубравки, њеној нераздвојној другарици, је сад лакнуло. Улазимо у школску зграду и распоређујемо се по учионицама. Мени је као дежурни професор запала хемичарка Јуца, малецка бакута, наизглед слатка и симпатична. Само наизглед, јер отров се чува у малим боцама, што каже наш мудри народ. И отровна јабука коју је Снежана из бајке загризла била је у почетку слатка. Међутим Јуца у овој ситуацији не открива своју праву природу, фаустовски зна да за то има времена колико хоће, читаве године које следе, са

онима који се упишу. Мљацка, подешава језиком вештачку вилицу и глуми професионалност и брижност. Прозива Јуца, тепа школарцима и дели тестове понаособ. Момчило и Урке, моји будући другари из разреда се подгуркују и задовољно клибере. Како су касније причали, имали су унапред решене тестове, јер је пријемни био „проваљен”. Ма не „проваљен”, него „разваљен”... Бројни они „који умеју да се снађу” су решене тестове куповали на Зеленом венцу, код оних „који умеју да праве паре”. Прозива Јуца и мене. Узимам тест, са којим се на лицу места први пут срећем, и о радости, делује ми решиво. Обузима ме оно инстант олакшање, предукус правога олакшања које следи по завршеном подухвату. Висока Маријана, будућа турбо-дизелашица, њише куковима и одлази да узме тест. „Александра Д.”, прозва Јуца даље, нагласивши карактеристично презиме... Скоро на врховима прстију катедри прилази нежна, плавокоса, прозрачна девојчица и послушно чека да је Јуца прибележи и да јој тест. Први пут у животу видим Александру. Приметно је да има трему. „Имаш ли ти синче брата или сестру?”, пита Јуца да би је опустила. „Имам сестру...”, журно одговара Александра већ нестрпљива што не добија тест одмах. „Лепо, синче... ‘Ајде сад, полако...”, даје јој Јуца коверту са тестом и Александра скоро не додирујући стари, олајисани патос одскакута назад у клупу. Почињемо да решавамо пријемни, несвесни да тиме уствари трајно опредељујемо правце наших животних бродова. Топло је и загушљиво а Јуца не дозвољава да се отвори прозор. Ваљда се, поучена искуством библијске грешнице, плаши да неко споља не потегне камен на њу... Тишину прекине тек понеки уздах. Момчило и Урке први завршавају. Момчило је касније, као врхунац своје проницљивости, навео да је намерно погрешно за пола бода, како га не би ухватили у превари. „Провери синче још једном, да будеш сигуран...”, замоли га Јуца. „Ма нема шта да проверавам”, рече Момчило и тутну јој решен тест у руке. Урке учини исто,

искези се и излетеше обојица напоље. Ја сам тест пажљиво решавао, питање по питање, не прелазећи на следеће док не решим претходно. Напослетку сам све проверио и остао још мало да седим више онако, неке ревности ради, иако за тим није било потребе. Оде и Александра да преда тест. Зајапурила се, зацрвенела, али се види и неки израз олакшања на њој. „Јел' готово синче?“, упита је Јуца спутивши ђозлуке на пола. „Готово...“, рече Александра, спусти решен тест на катедру и уз „довиђења“ тихо оде. Предајем и ја, некако механички, и излазим у осунчан бетонски ходник. Следећег дана и полагања математике се сећам као кроз магновење. Тест је био тежи, ја сам са матишем помало кубурио, али нисам био незадовољан како сам урадио. По завршетку теста сам мало постојао испред гимназије са другарима из основне школе, да проверимо како је ко урадио задатке. Кући сам отишао прилично спокојан након те провере. Најављено је да ће резултати полагања бити објављени већ сутрадан после подне.

Следеће јутро је освануло облачно и влажно, у току ноћи је падала киша. Одувек сам волео те облачне и кишовите летње дане који доносе освежење након жеге. Устао сам рано и обукао се, као да имам нешто да радим а заправо требало је само да чекам време објављивања резултата. Мама ради после подне па нешто чепрка по кући. Тата и брат су у викендици, у Белегишу. Лежим, чупкам крај зелене адидас мајице коју ваљда и данас негде чувам, гледам у плафон и чекам. Тако се ваљда чека, мислио сам, у том крајње пасивном положају... Одмакло је преподне, кад одједном, звони телефон. Мама се на кратко јавља и зове ме. За мене је, зове Шотић, другар из разреда из основне. „Ало, Владице, објављени су резултати пријемног! Иди да видиш. Ја сам се уписао...“, вергла ми Шотић у слушалицу. Зове ме човек да ми јави да се он уписао... А ја? Шта сам ја урадио? Е то Шотић није могао да превали преко језика, иако је сигурно знао. Резултати су били уређени по азбучном реду, и колико знам

слово А је прво а слово Ш као шипак (теби друже мој Владице) је последње. Или Ш као шупак. Да би дошао до Ш, Шотић је морао да пође од А. Немам времена да даље мислим о Шотићевом необјашњивом поступку, већ трк испред Девете... Срце хоће да ми искочи из груди док трчим ка гимназији кроз кишне капи које промичу из сивог неба. За разлику од јесењег сивила неба, ово је некако надоносно. На уласку у школско двориште затичем Ана-Марију, такође другарицу из разреда у основној школи. „Владице, положио си!”, са широким осмехом ми саопштава. Невероватно... Њој је на првом месту било да ми каже шта сам ја урадио, а себе не помиње. Дивна и племенита Ана-Марија! Грлим је и одлазимо до улазних врата гимназије да и ја видим истакнуте резултате. Јасно ми је да је и она положила, али је успут питам како је прошла и помало слуђен радосним вестима трабуњам нешто о томе како су поранили са објављивањем резултата. Стварно, двориште је већ пуно што деце, што њихових родитеља... Опет је неко имао, како би се то данас рекло, инсајдерску информацију која је постала вирална. Игор, момак са којим ме везује једна туча у Белегишу где и његови родитељи имају викендицу, се шепури као паун. Као да ставом говори: „Гледајте ме сви, разбио сам пријемни! Каква сам фаца...”. Не јавља ми се. Негде има на то право, добио сам га у тој тучи ударцем испод појаса... Имењак Влада, миран дечко и одличан шахиста, ког знам са курса енглеског прилази да ми честита. Братски се потапшемо по раменима, обојица пуних срца због уписа. Читава та гунгула помало почиње да подсећа на евакуацију са „Титаника”, где су озарена лица она која су нашла место у чамцима за спасавање а суморна и плачна она која тону са бродом. Осврћем се не би ли видео још неког познатог. На степенику који води са прилазне стазе у школско двориште, видим Александру која седи сва у сузама. Рамена јој подрхтавају, а онај ведри поглед од пре неки дан је сад замућен испод црвених капака. За њу се свет

срушио, није положила пријемни испит... Сирота Александра! Није се „снашла“, тестове није имала унапред, а можда се није ни добро спремила. Или ју је трема појела, ко зна... Међутим, како то обично бива кад су радосни и очајни једни поред других, моје саосећање са њом кратко траје. „Сит гладном не верује.“ Пошто су школарци који су положили пријемни аутоматски уписани у Девету и никаква додатна процедура није била предвиђена, пожурих кући да мојима јавим радосну вест. А онда правац Дунав, на пецање! Када сад размишљам о том дану, уверен сам да није требало журити кући... За саопштење добре вести, као и лоше, увек има времена. Риболов јесте важан, јер да није не би Господ наш Исус Христос на Генисаретском језеру напунио мреже рибара, потоњих апостола. Али није ни најважнији, јер их затим Господ позва да оставе своје мреже да би их учинио рибарима душа људских. Ограничен је број тако великих и важних догађаја у нашем животу, репризе нема, стога је требало још постојати у школском дворишту. Постојати *ерго* постојати... Пружити Игору руку и превазићи сукоб из прошлости. Са Александром издаље још мало поћутати, у немој саосећању, јер искрена туга презире утеху речи. Више је никад нисам видео.

Петнаест година касније, опет у лето, само био је јули, једног поподнева затекох се на Новом бежанијском гробљу. Лепи гимназијски дани, тешке студије молекуларне биологије, војска у релативном миру, све је то било већ иза мене... Запослио сам се у једном нашем елитном научном институту и био у жељу израде докторске дисертације. Трагао сам за пуноћом женске љубави, а добијао неке њене фрагменте. Живот је тада умео само слатко да боли. Био сам одскоро у православној вери, те одлазио на литургије, и свестан значаја молитве за упокојене, за наше миле и драге који више ништа не могу да учине за себе, обишао сам гробове бабе и деде и помолио се за спасење њихових душа. Полако кренух

назад путем између парцела. Последња погребна поворка је одавно прошла, завладао је потпуни мир а дуги летњи дан је почео да поприма бакарне нијансе. Било је још времена до затварања гробљанских капија, те одлучих да идем заобилазно и мало прошетам. Писац Марко Видојковић каже да га Ново бежанијско гробље подсећа на детињство. Вероватно је то тако за оног коме нико близак тамо не почива. Живописни споменици, бронзане статуе, зелене површине, дрвореди, брежуљци, велико пространство, све то може да делује као амбијент из неког филма или видео игре, жанра епске фантастике, у којима се сукобљавају протагонисти добра и зла. А заправо једино место на гробљу у коме се води борба је људско срце. Борба између наде на васкрсење и нихилистичког очаја, између вере у Христа и безверја... Идући ободом првог великог прстена парцела, на којима се покојници сахрањују још од средине седамдесетих година прошлог века, са десне стране приметих једну парцелу новијег датума, о чему су сведочили уређени гробови са свежим цвећем. Хајде да прођем туда, помислих у себи, и скренух бетонском стазицом која кроз непокошену траву води ка поменутој парцели. Пажњу ми привуче један споменик крај чемпреса, у првом реду, облика раширене лепезе како ми се тада чинило. Сада ми више делује као морски талас, гледан из профила како запљускује обалу. На полеђини тог споменика од црног мермера је златним словима писало САШКА. Ко ли је Сашка која почива ту, испод тешке камене громаде? Приђох да видим... Испод уклесаног озбиљног лика плавокосе девојке писало је:

†

Д. АЛЕКСАНДРА
1977-2005

*вољени никад не умиру
с љубављу
отац, мајка и сестра.*

О Господе, па то је Александра са пријемног за гимназију! Нема сумње, тај лик, карактеристично презиме, годиште, сестра, то је она... Без обзира на прохујало време, већ изbledело сећање се муњевито вратило. На слици коју је каменорезац овековечио има зреле, оформљене црте лица. Очитава се и нека нејасна нада у њеном погледу, попут оне из тако давног, првог дана полагања тестова. У левом, горњем углу споменика стоји рељеф цветног аранжмана у бронзи. Осети се да јој је над гробом река суза проливена. Шта јој се догодило тако младој? Како је напустила овај свет? Саобраћајка, неки малигнитет, самоубиство, overdose...? Смућен, са зебњом у души и помало љут на себе што ме је радозналост довела до страшног открића, журно се удаљих са гробља.

Недоумица о узроку Александрине смрти није ми давала мира. Нико кога знам то није могао да ми демистификује. Можда има нешто на интернету... Са никаквим шансама да нађем одговоре, како сам тада веровао, почех да претражујем. Кад ето ти га... Гугл је избацио серију текстова из архиве Би-Би-Си Њуз о убиству младе, двадесет осмогодишње жене из Србије, са именом Александра Д., које се догодило у јужном Лондону и датира из половине новембра 2005. Девојка је напастована и избодена ножем у салону за масажу, у ком је живела и радила као техничко особље. Уз један од текстова приложена је и фотографија, вероватно из пасоша. Убица, који је у својим раним двадесетим годинама, је ухапшен и вероватно више неће изаћи на слободу. Полицијски инспектор наводи да је то био бруталан и планиран напад без јасног мотива. Чак се Енглез разнежио и рекао да су његове мисли са породицом и пријатељима убијене Александре Д. Отприлике, то је било све од информација. Нисам пронашао да су наши медији у електронској форми пренели причу о злочину. Александра је, значи, убијена у иностранству... Ко би уопште помислио на такав ужасан сценарио? У неверици

због чињенице да сам одговоре на мучна питања тако брзо добио и поражен њиховим садржајем, почех да се присећам шта сам радио, односно шта ми се дешавало половином новембра 2005. Осим фијука ветра и ковитлаца опалог лишћа ништа више нисам могао да призовем у сећање.

Све је деловало некако без смисла. Међутим, мисаони процес не дозвољава да на томе остане. Када се мисао спусти у срце, онда се још боље и даље види. Мали Принц је то добро знао. Знам и ја да је Александра Д. примивши свој мученички венац постала трагични и узвишени симбол генерације рођених 1977. Моје генерације. Није то нико од „тигрова“ са почетка приче, симпатичних или мање симпатичних муљатора, сналажљиваца, углађених јапија, спортиста, научника..., већ она. Слично девојци која симболизује слободу на чувеној слици Ежен Делакроа. Као и за многе друге, за њу у транзиционој Србији није било места, па је изабрала да преко стотину даљина потражи бољи живот. Или какав-такав живот. Од Дунава и Саве, кроз тамо до Темзе. Желела је и да се врати родној грудима, али је из „земље фер плеја“ допремљена у мртвачком ковчегу. Требало је све да буде другачије... Колико сви ми, скоро већ ујка Вањини исписници, и овде и тамо, желимо да је штошта другачије! Сада, осим за по

родицу, за многе који су Александру познавали ње нема као да је никад није ни било. Једноставно, култура сећања се код нас не прима... Стога нисам случајно открио њену судбину. Александриној души треба још молитви... Треба јој небеска ливада, „са мало хлада крај плитког потока“ како то песник Светислав Мандић каже, да се тамо одмори. Отац Михаило, светлonoсац и парох цркве Светог апостола Томе на том истом Новом бежанијском гробљу, беседи да је Богом благоволан рад чврсто агрегатно стање молитве. Нека Бог дâ да ово што неспретно пишем буде прислужена воштаница за покој Александрине душе. А заиста другачије, са обе стране

смртне завесе, биће по дану васкрсења, када наступе ново небо и нова земља. Радујем се унапред тој промени... Видимо се, Генерацијо!

О ПИСЦУ

Владимир Ајџановић је рођен 1977 године у Београду. Основну школу и IX гимназију завршио је у Новом Београду, дипломирао и докторирао на Биолошком факултету Универзитета у Београду. Школу резервних официра завршио у Крушевцу и Београду. Запослен је као научни саветник у Институту за биолошка истраживања „Синиша Станковић” у Београду. Аутор је више од 70 научних радова из области биомедицине, објављених у домаћим и међународним часописима са рецензијом. Бави се и руском боготражитељском философијом и прозом XIX и XX века. Однедавно пише поезију, поетску прозу и приповетке.



Наиђу нека јутра – Лабуд Н. Лончар

АКО ПРЕЋУТИМ ПЈЕСМУ

Ако прећутим пјесму
Док гледам у твоје очи
Ласте ће се успавати
Скривене под твојим пазухом и
Остаће заувјек заробљене на југу.

Ако прећутим пјесму
Док спаваш у мом наручју
Онако снена и далека
Престаће да цвета дријен и
Твоје мале руке
Престаће да зову и воле.

Ако прећутим пјесму
Док љубим твоје усне
Љубав ће престати да капа
Са стрехе наде и чекања
И неће процветат трешње
На овој обали ћутње...

Ако прећутим пјесму
Ласте ће престати да долазе
Са југа

ОБЛАЧИШ КИШУ

Облачиш кишу
Као невидљиви плашт
Да сакријеш дуге
Брезине ноге,
Малену црну Птицу и
Ципелице од стакла.

Облачиш кишу
На гола рамена
Као ноћну кошуљу
И твоја змијска леђа
Постају јесени мантил
Проткан маглом.

Облачиш кишу
Као криолину и
Газиш орахов лист
Маленим стопалом,
Док перје Гаврана
Користиш као лепезу
Да сакријеш своје очи.

Облачиш кишу
И сјеверац хладни,
Неуспјешно у покушају —
Да спереш моје пољупце
Са свог трбуха...

ЈУТРО

Јутро
мирише на
Женино бијело грло,
На брашно и орахов лист.

Јутро
Маглом што сањиво
бауља са ријеке
Умива прозоре
И у небо упереним димњацима
Изазива црвеног пијетла
Који на костријешен
На дну постеље
Чека да запјева...

Јутро
Хладним рукама
Лежи груди дјевојачке
И хлади вруће бутине

Јутро
Стидљиво доноси пјесму
Откинуту са моје
Угрижене усне...



НАИЋУ ТАКО НЕКА ЈУТРА

Наићу тако нека јутра
у прољеће рано
увијена пупољцима бадема,
дрена и џанарике,
пјесмом птица,
тугом у грудима,
сјећањем на љубав,
на друмове далеке,
неказане ријечи љубави
и једне уплакане очи.

Наићу тако нека јутра
и подмукло тутње у грудима,
ћуте подмукло под јастуком и
бацају сјенке драгог лица
по болесно бијелом плафону.

И ћутим,
ћутим,
чекам,
чекам,
чекам да запјева
она мала, шарена, птица на прозору —
да магија обичног јутра
да смисао сјећања
и љубави.

Наићу тако нека јутра
Кад чекам ту малу птицу
Да запјева и сва сјећања
Споји у рано прољеће

и пупољке бадема
дрена и џанарике —
да попусти бол у грудима.

Наиђу тако нека јутра...

СИДРО НОЋИ

На тавану
у мраку
Скривени од звијезда
И погледа
Тражимо
Бјелеге и ожиљке
По нашим тијелима.

У мраку
Скривени од звијезда
Међу старим књигама
Тражимо у же
Да вежемо мјесец —
Постајемо сидро ноћи.

На тавану
Загрљени из страха
У прабини сјећања
И паучини ноћи
Проналазимо
Одбачене лутке
и ријеч што слуги на љубав.
На тавану
У мраку

Скривени од звијезда
Тражимо уже
Да вежемо мјесец.

Моји и твоји ожиљци
Постају сидро ноћи
И ријеч постаје љубав!

О ПЕСНИКУ

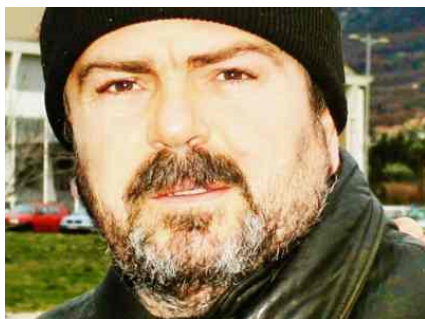
Лабуд Н. Лончар, рођен је 1964. године у Иванграду, данашње Беране.

Песник, прозни писац и колумниста. Организатор многих културних манифестација и промоција. Оснивач и председник међународног удружења књижевних стваралаца и уметника „Неказано“ из Бара.

Објавио је четири књиге поезије: „Рођење сузе“, „Остављања“, „На полеђини сна“, „Ако прећутим пјесму“ и књигу кратких прича „Свако остави неки траг“.

Члан је Удружења књижевника Србије.

Живи и ствара у Бару.



Јара над равницом – Ирена Бодић

КУЋА НА СТРМИНИ

Из неслућеног
враћа се човек
својим ожиљцима.

Свет је исти
као пре.

Деца се играју
уживљена, ноћу звезде
а сунца дању.

Прошлост је са
садашњости загрљена.

Промичу љубавни
парови.

Жена лежи на леђима
чека, не би жене не би
ни човека већ људско месо.

Пецкају муве баченог
ко икру, ољуштеног истестереног
у градском мраку где

Fräulein in Weiß¹ размештају
цвеће у време пре време после.

Свет се креће жудњом насутим
путевима времена прошлог и
времена будућег.

Утеши ме, омами
да трава расте мени, да
дрвеће говори, да небо пева,
да сам с птицом грло заменила.

Куд ћемо отићи
када оробљени
спасење дочекамо, где
клизнути, да ли у старе навике?

Да ли ћемо се препознати
љубавници и знанци
када се изблиза у очи погледамо?

Ко ће нас волети
овакве од беси хладне?

¹ Госпођица у белом

БУДИ ПЕСМА МОЈОЈ ДУШИ

Видех облак човеку
сличан.

Главу, руке, леђа и косу
која се мрси у ветра сплет и
румене се младежи као
пеге на хрбату младе срне.

Свети глас сунца (оно пева)
пун је густе црвене крви,
небеска жила отекла и спласла
ткиво сапето у тело држи.

Мој притајени крик
не можете чути

Божуре, Божуре
слушам човек свира и
меким гласом пева.

Божуре, Божуре и
њише се тромо и
њише се тромо.
Месец му златна
огрлица.

Божуре, Божуре
тугованко.

Племенита песмо
срца.
Звезде блéде
И месец блéди.

Чупа зора
звезде с неба.

Капају капи,
велике капи.
(још не личе на крв)

Божуре, Божуре.

Ветар доноси
мирис комине
од опалих звезда.

Умишљам шум
пљуска лица,
пљуска шљива,
гозбену трпезу
лета и зима.

Разбијам влажно-сјајну
љуштуру плода заробљеног
међу бедрима велике мајке.

На балзамну љубав
мирише трава, прашина,
ваздух, вода.

...тешка је тиха свирка
неко тужну песму пева.

Ах ,доста је, доста!

Питам се знаш ли
изговорити свете речи
када старе чујеш?

Волим те.

О ПЕСНИКИЊИ



Ирена Бодић рођена је 8. јуна 1959. године у Тителу. Њен отац се, трбухом за крухом, као шесто дете у својој породици, често селио, али се скрасио у Зрењанину где је Ирена завршила основну и средњу школу.

Књижевност и сликарство воли од како зна за себе, а такође и слика и пише поезију од ране младости о тек с појавом интернета и друштвених мрежа, осмелила се да своју поетику подели са другима.

Објавила је збирку песама „Панонске несванулице“ (2020).

Живи у Жабљу.

Осврт – Милица Миленковић

КАПИ БИСЕРНЕ ПОЕЗИЈЕ

(Зорица Бабурски, *Капи модрине*, УПС, Глушци, 2020)

Ишчитавајући биографију Зорице Бабурски увиђамо да је она од оних песникиња којима свих ових година објављивање није било приоритет, као да је и сама осећала да моћ и лепота њеног стиха, у само њеним свескама и рукописима, нетакнути, значе и зраче тајне њеног срца. Свако ко је прочитао „Капи модрине“, схватио је колико је песникиња Бабурски, условно речено, била неправедна према читаоцима, за које већ данас верујемо да њено дело прате у све већем броју.

Капи модрине су одабрана синтагма која на најбољи могући начин заокружује целу књигу песама пред нама, иницирајући и призивајући мотив капи, било да се буквално или пак метафорички односи на кап кише, кап боје или сузу и плач. Разбокорена у изразу, стилу, темама и идејама, ова збирка песама показује скромност и скрушеност лирског ја пред Богом, Творцем свега на свету, али и пред неумитним судбинским „црним данима“ које човек не може избећи. Тај контраст који се срећно сусреће у овој књизи, право је бисерно богатство које управо тако читаоци и откривају — као да отварају шкољку пронађену у бесконачном мору књижевности.

Исписан у првом лицу, наслов првог циклуса књиге „Руке ширим“ (Песме бола и наде), позивају читаоца да и он рашири и подигне своје руке ка Богу, у молитвеном жару, тражећи милост и самилост за људски род. Песникиња позива:

*Господу једином се молимо
и љубимо ближњег свога,
окитимо се Тројством светим:
у миру живимо с вером у Бога.
(„Бог“)*

*Понизи се овде да се тамо узнесеш
плаћај овде да се тамо утешиш
од Бога пуног милине и сјаја
измоли мало опроштаја.
(„Вера“)*

Ово је време у коме је „вера сасвим разапета на крст“, у људима „пакао тиња“, владају ноћне тмине, а једини спас је преображај, целивање Христових хаљина, „да се рђе претворе у сафир плави/ и брдо људске нечистоте у бездану нестане“. Боја која доминира првим циклусом збирке је црна, боја таме и ноћи. Овде су црне руке пружене ка тамном небу, црн је свет, нестаје се у црном кругу пролазности; прелива се „Црна песма“ у „Црне дане“, све до црне земље, изгубљеног завичаја и гробова предака. Доминантни мотиви смрти и слутње нечега после смрти, упућују на то да је песникиња Бабурски посегла за песничком традицијом у пуном смислу те речи, да се окренула Пандуровићу, Дису и Ракићу, у дубок песимизам епоха, али га је и надрасла својим лирским бићем и вером у Бога.

Још једно песничко име које је очигледни узор нашој песникињи јесте и Варлам Шаламов, „паћеник и песник“ којем је посветила стихове другог циклуса своје збирке отварајући пределе Сибира и прогонства, певајући о животу песника коме „одузеше част и поштење/ а оставише

премор, мраз и глад/ нудећи му бескрајно понижење/ газећи цвет младости, душом просут јад“. По овој песничкој биографији Варлама Шаламова коју је песникиња исписала изузетним емоцијама, пада црни снег у затворским белим ноћима. Након ишчитавања ових песама верујемо да ће свако пожелети да упозна и дело Варлама Шаламова, јер је Бабурски савршено приказала једну животну драму кроз спољашње амбијенте сликајући унутрашњи свет овог руског песника и заоточеника.

У трећем циклусу враћамо се „унутрашњим ломовима“, „Модринама“, како је и насловљен овај део збирке, са црне боје прелази се на модру: „Модра река“, „Модро небо“, „Модри сутон“, „Модра ноћ“, „Модра зора“, „Модри вео“ — неколико се песама тек налази у овом циклусу, али њихови наслови заједно садрже реч „модро“, а онда и именицу на коју се овај придев односи: река, небо, сутон, ноћ, зора и вео. Амбијент модрине, тако бисмо најбоље могли описати овај део збирке, заправо је амбијент хтонских простора, места где над водом лута душа пуна сете, а смрт се приближава кроз небо, кроз прве зоре и сутоне. Све је у боји која није само модра, већ је и неутрална боја између светла и таме, боја која уздиже душу, а умртвљује тело. И у овим песмама, као и у првом циклусу, јауци, бол, сета и туга, пробијају душу читалаца остављајући утисак песимистичног поимања света кроз варирање мотива наших модерниса, али и песника хипнизма Рада Драинца:

*Дао бих све, али ништа немам —
злом и црном свету без милости
у глади бескрајној, рукама празним
нестајем у црном кругу пролазности*

(„Црна песма“/ „Модро небо“)

Хладноћа коју смо највише осетили у другом циклусу књиге, која је избијала из сибирских затвора и осаме несрећног песника који је страдао за своје идеале, у четвртном се поново јавља као мотив „С хладних висина“, у песмама чађавих сећања. Између црне и модре боје, овде се боја чађи, испрљаности, јавља као доминантна. У овом делу књиге слуте се тврде речи са висине које могу да заболе, утихнула снага, сузе и порази. Песникиња нас води на кућни праг, „Мртвом дому“ чијим ће вратима затворити и своју књигу:

*Слушам ветар урличе, о прозор бије
тихо урањам у сопствену тмину
руке су ми голе, а уста нема
мокре ноћи моје — о мртви мој доме.*

Ноћи су натопљене сузама, болом за прошлим, пролазношћу, страдањем човека. Као да се на почетку 21. века ништа није променило у односу на век раније. Остале су исте патње и иста страдања која нас муче. Песимистично осећање света и живота разлива се у црној, модрој и боји чађи. Сећања и духовни светови сене и осаме, гуше живот и радост. Песникиња Бабурски као да поставља питање: Ако је други човек несрећан, како ја да будем срећан... И не греши у том питању, јер сви ми смо тај други човек који више нема дом, којем је паучина ушла у завичајну кућу и везала у себе све оно што је икада било лепо.

Песникиња Бабурски донела је једну кохерентну, целовиту, до танчина правилно написану збирку песама. Отворила је врата свога срца и идеја и предала своју кућу поезије читаоцима. Над њеним кровом сливају се капи модрих киша, диже се магла са обала реке, мртви и живи дефилију кроз њу... На зидовима ове поетске грађевине, налазе се окачене илустације које су радили Кристина и Стефан Опарушић осећајући у потпуности сваки стих, мотивски

идејно додирујући битне тачке поезије на основу којих су слике настале. Модра боја избија из сваке илустрације, црнило гаврана и јаблана, јауци и сузе, преливају се са зидова ове књиге на њен духовни план.

Збрика песама „Капи модрине“ Зорице Бабурски, као првенац ове песникиње, и више је од првенца. Ово је дуго исписивана поезија која је чекала право време да се обзнани читаоцима. Песникиња је себи поставила тежак задатак, да наредна збирка буде на оваквој висини. Верујемо да нас неће изневерити, јер песникиња Бабурски је женски глас наше поезије који се не боји комуникације са традицијом и класичним модернистима. Кроз њихов манир, она даје и доноси нову поезију. У томе су, поред естетских и доживљајних квалитета, основне вредности ове збирке.

О АУТОРКИ ОСВРТА



Милица Миленковић рођена је 1989. године у Нишу. Мастер филолог српске и компаративне књижевности, студије завршила на Филозофском факултету у Нишу.

Објавила две књиге песама: „Мање од длана“ (2012) и „Via Militaris, Via Dolorosa“ (2013), а пре ових збирки роман „Homunculi“ (2010), те књигу „Критичка тумачења“ (2016). Приредила „Сабрана дела Гордане Тодоровић“ (2018), као и „Зборник радова Школе активног читања и креативног писања“ (2018). Поред низа признања, добитница је првих награда на Фестивалу поезије младих у Врбасу (2011) и Фестивалу културе младих у Књажевцу (2012), те Тимочке лире за најбољу песму на Радио Београду (2012). Лауреат награде Мирко Петковић за књижевну критику (2019).

Живи и ствара у Сврљигу.



Приказ – Маја Белегишанин

СТИХОВНИ ФЕЊЕРИ НЕВЕНЕ МИЛОСАВЉЕВИЋ

(Невена Милосављевић: *Источник, Асоглас, Зворник* 2020)

Постоји поезија која нас опчињава својом посебном, светлуцавом тајном, толико да ниједан приказ не може верно дочарати њену искричаву лепоту, но и поред те немогућности нешто нас ипак позива да ту тајновитост преточимо у речи како би макар мало приближили чар те поезије и себи и другима. Управо је то случај са поезијом младе песникиње из Звечана, Невене Милосављевић (1990), тачније са њеном првом збирком песама названом „Источник“. Ова збирка, иако је првенац, показује изузетну зрелост и уметничку вредност, а у погледу обима поприлично је велика башта разноликих, али подједнако квалитетних цветова — песама.

Књигу чине следећи циклуси: „Агапе“, „Круг“, „Гетсимански врт“, „Трнова лествица“, „Последњи Фауст“, „Синајска гора“ (сонети) и „Пут суза“. Невена Милосављевић у ове циклусе смешта песме које су различите тематско-мотивски, стилски и метрички, које су богате по тоналитету бројних осећања и гласова који се ту сустичу.

Но, пре уласка у свет ове поезије, као мото стоје Његошеви стихови: „Заборава сан те обузео, / ти си прво блажено битије / и источник бесамртне среће, / рајска поља, вјечито блаженство, / животворни поглед створитеља / заборави несрећној предала“. А циклуси који следе садрже песме које и јесу источници, извори инспирације, сећања и памћења

свега оног што песникињу „позива“ на стварање. Љубав Божија, хришћанска, љубав мушкарца и жене, љубав према људима, песници српски и светски и њихове песме, лична душевна стања и расположења (од дивљења и усиханости до немира и бола) — све то у овим песмама слива се у светлосне капи, у „стиховне фењере“ (постоји и песма „Стиховни фењери“) који сијају у души прожетој неком племенитом емоцијом која трепери на овим страницама. „Светлоноша-Бог“ (израз из прве песме „Агапе“) настањује све ове песме, ма како у многима постојале различите душевне буре и олује. Као што је, једном приликом, игуман Михаило Биковић (манастир Јовања) рекао: „Кад осећамо љубав у себи, Господ је у нама“. То свакако важи за песничко и религиозно биће ове поетесе.

Тако, у циклусу „Агапе“ многе песме говоре о љубави која све прожима; поменимо песме „Агапе“, „Ако ме заволиш“, „Слово љубави“. У овом циклусу налазе се и песме метафизичког звучања: „Између прстију је само светлост“, „Записи из књиге (не)рођених“ и друге. Уопште, метафизичка нит је обележје ове збирке у целини. Томе доприносе не само теме (смрт, Бог, време, љубав) него и искази („Време је трака на којој се Сад непрестано понавља“ — песма „(Не)време“) и језик који својом метафориком изражава ту непојамну дубину и светлост бића и свемира („Кад желим да си близу, / раскопам светлост, и у најмрачнијем куту / сноп уберем златни / и обасјам путе непрегледној вечности“ — песма „Кад желим да си близу“).

Невенине песме, ма како дуге, не губе ону нит инспирације од почетног до завршног стиха. Ту су често стилске фигуре звука, различита понављања, анафоре, рефрени, што

гради посебну музику стихова, као на пример у песмама „Грешница“, „Ти“, „Огледало лица“ — све три из циклуса „Круг“. А песма „Огледало лица“ показује шта све стаје у појам „жена“, који све митолошки ликови и библијске личности, ликови из литературе и песничке музе творе „хиљаду лица“ а „једно срце“. Невенине песме су нежне, неке носе и присе-нак десанкинске атмосфере, осећајности и ритма (на пример „Сиротиште (живот)“, „Трнова лествица“), али су све стилски и мелодијски самосвојне као препознатљив Невенин глас.

Поезија Невене Милосављевић натопљена је честом светлошћу, било да су то само поједине слике или целе песме. (То су већ приметили писци рецензија; Тоде Николе-тић и назвао је свој рад: Светлост). Песничке слике су, и неза-висно од мотива светлости, на посебан начин метафоричне, што овој поезији даје неку исконску свежину: „на престолу усана исклијали склад“ или полусложеница „сунце-кожа“ у песми „Нисам ти рекла све“; или: „Мрвим грозд котачем снова“ у песми „Презрење недоречености“; или: „Болујем и бивам, бивам / разнесен, поленом наде / по небеским њи-вама“ у песми „Болујем те“.

Прожета је ова поезија и књижевним реминисценци-јама, античком митологијом, библијским ликовима, те пока-зује књижевну свестраност песникиње и оно борхесовско поимање књижевности као великог врта, а и елиотовско поштовање књижевне традиције. Туђа књижевност је често за Невену Милосављевић источник инспирације, па тако постоје у овој књизи песме које су посвете великанима срп-ске поезије: Десанки Максимовић, Матији Бећковићу, Мики Антићу. (Но, ту су и посвете драгим особама које су у песни-кињиној души такође утиснуле траг — јер њено емпатично

лирско срце исказује јаке емоције, али без патетике, што је веома тешко постићи; таква је песма посвећена вољеној Петројки, „Ако ме сретнеш“, или песма „Заборав“, посвећена особама оболелим од деменције или алцхајмера.) Такође, ликови и мотиви туђих песама покрећу песникињу Невену на стварање, те постоје песме где говори Фауст („Последњи Фауст“, „Тестамент“), затим песма надахнута Давичовом „Ханом“ — „Моја си“; Његошевом песмом „Ноћ скупља вијека“ — „Сена“; Лазином Ленком — „Реч“, и познатом песмом Васка Попе „Очију твојих да није“ — песма „Сан“. Ту је и песма где говори Прометеј, а античка митологија, њени мотиви и ликови, настањују и неке друге Невенине песме као што су „Титанка“ и „Огледало лица“.

Још једно битно обележје ове поезије јесте присуство мушког гласа у првом лицу. Лирски субјект у многим љубавним песмама јесте мушкарац: „Најмање си била моја“, „Птица бола“, „Сањао сам“, „Гледати жену“ (једна од најлепших, антологијска песма), „Кипарис“. Тако Невена Милосављевић показује неомеђеност свога песничког бића које се може преобратити у друге ликове и ситуације како би — опет елиотовски — предочила „формулу неке емоције“. Обично је то љубавна чежња и узношење жене, те су наведене песме (све из циклуса „Последњи Фауст“) праве мале ризнице лепих слика и осећања.

Збирка „Источник“ је ризница и у метричком погледу. Постоје песме у слободном стиху, дуге или краће, углавном строфичне композиције. Постоје и песме везаног стиха: терцети, катрени, квинте, секстине и још дуге строфе. Циклус „Синајска гора“ садржи пет сонета, који би својим сликама, мотивима и начином римовања били посебан, леп изазов за

проучаваоце ове песничке форме. А кад је о рими реч, Невена Милосављевић, осим рима унутар једне строфе, користи и риме које повезују оделите строфе („Убити песму или очи“, „Нетакнута жудња“), што им даје посебно звучање. Тако, поред разгранатог језика, песникиња показује и разгранатост метра у својим „стиховним фењерима“.

Само дела љубави остају — назвао је професор Владета Јеротић једну своју књигу. Та се мисао складно дозива са збирком „Источник“ Невене Милосављевић, са њеним песмама које су источници љубави, светлости и смисла. Због тога свакако ова поезија јесте и лепота и мелем за душу нас читалаца којима треба окрепљење и одмор од свакодневних журби и сваковрсних прозаичности овог света.

О АУТОРКИ ПРИКАЗА



Маја Белегишанин (1980, Београд), дипломирала Српску књижевност и језик са општом књижев-ношћу на Филолошком факултету у Београду. Пише књижевну кри-тику и поезију, објављује у периодици. Књиге песама: Испод неба (2007), Светлосна пруга (2011), Зимско сунце (2014), Нежна граница (2018) и књиге за децу Песме разних боја (2017) и Биљке и девојчице (2019).

Есеј – Радојка Бјеливук

О ДИСУ И МИЉКОВИЋУ

Пад у живот у *Тамници* Владислава Петковића Диса
и *Балади охридским трубадуруима* Бранка Миљковића

Идеја пада у живот у философској мисли песника обележила је српску поезију XIX и XX века. Многи песници су уобличили своја уметничка дела образујући философију егзистенцијалног пада на претпоставкама и теоријама великих мислилаца. Пад у живот, баченост у простор нежељеног бивства јесте обележје ове философије. Као један од најистакнутијих философа егзистенцијализма намеће се Хајдегер, немачки филозоф. Он је пропагирао идеју „убачености у свет“, чиме се наглашава двојство човек-свет (Ранковић 1976: 187). Ова идеја бива у основи песништва бројних лиричара, било у виду Хајдегеровог двојства или пак нешто измењена.

Дис и Миљковић, један симболиста и један неосимболиста, припадају двома епохама у српској књижевности, али се ишчитавајући њихове песме, уочава разговор између стихова њихових песама, као и значајан утицај философије егзистенцијализма, коју је, сваки на свој начин, уобличио према својој философској мисли.

Владислав Петковић Дис, песник „невиних даљина“ и мрачног песимизма, стварао је у време када је у нашој књижевности у успону била епоха модерне. Као истакнути симболиста отишао је најдаље од свих песника српске модерне, у свом поимању света и субјекта. Док су други песници српске модерне певали углавном о љубави и родољубљу, а ретко ко од њих се упуштао у рефлексивну лирику, Дис је

велики број својих песама испевао бавећи се размишљањима о тескоби људске јединке у свету препуном разочарања и отуђености и о човековом паду. За Диса је само рођење пад, па се живот као резултат таквог пада јавља као нежељена неминовност.

Бранко Миљковић је песник који припада великој епохи модернизма у српској поезији. Овај „вечити младић српске књижевности“ (Петровић 1995: 239), захваљујући коме је код нас настао правац неосимболизам, изнова је активирао стару идеју егзистенцијалног пада у живот као неминовности. Идеја о свету који је само привид, потиче још од Платона и платонизма. Платонизам представља скуп филозофских школа које се слажу у томе да је чулна спознаја превара и привид за човека и не може се на основу ње стећи Знање, што својом поезијом потврђује и Миљковић. Он по свом опредељењу није био ни атеиста ни теиста, није тврдио ни да Бог постоји, ни да не постоји. Није признавао никакву поузданост када је религија у питању. У својој лирици био је најближи агностику, нихилисти. По агностицистичком мишљењу човек не може знати да ли Бог постоји или не. Елементе који наговештавају агностицизам у његовој *песми Балада охридским трубадурима* проналазимо у стиху: „Сунце је реч која не уме да сија“ (Живковић 2004: 117). Реч не може рећи Истину. За том једном речју је Миљковић трагао целог свог живота, али признаје: „Ти знаш, вода протиче, али не каже ништа“ (Миљковић 1965: 6). Човек не може са сигурношћу тврдити оно што је изван домена његовог, овоземаљског знања.

Миљковићева поезија се ишчитава као његова имплицитна поетика. Овај философ у поезији и песник у философији служио се поетемама и философемама (Петковић 1996: 14) да би, у поновљеном поступку, дефинисао смисао поезије, а смисао се, по Миљковићу, налази у спознаји самог бића поезије (Живковић 2004: 115). Откриће смисла поезије

јесте и откриће смисла живота. Из тог разлога песник у *Балади охридским трубадурина* трага за открићем Истине и апсолута.

Тамница и *Балада охридским трубадурина* носе собом елегично осећање „изгнаника“, оног протераног из „невиних даљина“, из предела где су постојали апсолут и мудрост. Дис у својој песми поражено признаје: „То је онај живот где сам пао и ја“ (Дис 2010: 44). Он говори притом са једне дистанце, јер се поставља питање из које то перспективе лирски субјект проговара и који је то „овај“, присутни простор, ако се говори о „оном“ животу. *Балада охридским трубадурина* као да изречену мисао потврђује и надограђује јер тврдња поприма функцију доказа: „Упамти тај пад у живот као доказ твоме жару“ (Миљковић 1965: 146). Жар у пепелу као остатак угашене ватре постаје доказ да је нешто постојало, али је неки догађај морао уследити, па је ватра угашена, а то је пад. Ова два стиха сведоче о философији егзистенцијализма, као пресудној у стваралаштву многих песника друге половине XX века (Живковић 2004: 116). Философија егзистенцијализма представља философско учење по коме егзистенција претходи бити, а у основи философије егзистенцијализма је идеја апсурда, као бесмислености света у коме је човек принуђен да обитава. „Изгнаник“ је бачен у свет, на Земљу, у просторе материјалног, а као казна која следи паду, одузето је сећање на „сиве даљине“ и просторе где је мудрост још могла бити обележје субјекта. Овим искуственим просторима супротстављени су ништавни, материјални простори који су створени самим падом: „Да се ствара небо и свод овај сада/ и простор, трајање за ред ствари свију“ (Дис 2010: 44). У *Балади* је то простор у коме се изнад човекове главе распрскавају звезде и све „што је високо ишчезне, што је ниско иструли“ (Миљковић 1965: 146). Субјект је између те две димензије и сваки напор и стремљење узалудни су. Песме су контрастно компоноване, где је

контраст заснован не само на двојству простора, већ и на двојству времена. Димензија времена састоји се из две равни: време пре пада и време после пада. „Песнику, надахнутом божанском искром, даривано је сећање на време пре пада у долину суза“ (Живковић 2004: 116). Свако сећање на то време је болно, мучно. Постоји само знање у виду наговештаја о бивству изван „долине суза“, али стварних сећања нема и не може бити, падом се уништавају, јер нису могућа у оквиру земаљских сфера, у оквиру појавног света.

Миљковић у свом лирском дијалогу са Дисом открива и објављује космогонију једног доба, једног песништва. Само обраћање: „Мудрости, неискусно свићу зоре“ (Миљковић 1965: 146) сведочи о једном незнању, о губитку сећања, осталог у ноћи кад је потписана превара. Последица те „невидљиве ноћи“ јесте зора без искуства. Овде можемо поновити Миљковићеву реч — која га је можда убила — „узалуд“, узалуд се сањало, јер зора није донела ништа ново. Да нема Знања у просторима материје сведочи и Дис у *Тамници*: „То је онај живот где сам пао и ја/ са нимало знања и без моје воље/ непознат говору и невољи ружној“ (Дис 2010: 44). Субјект бива противно „бачен у живот“, без икакве могућности избора, чак без свести да пад уопште следи. Рођење као пад у овом контексту означава смрт оног узвишеног бивства. Отуда и наговештај симбола „тужне колевке“ као своје супротности, смрти. С обзиром на то да је пад неминовност, егзистенција која следи паду једино је могућа као принуда. Егзистенција доноси нове законе и правила живљења, који су субјекту страни, јер нису и закони напуштених простора. Јадиковкама да „То је онај живот где сам пао и ја/ са нимало знања и без моје воље“ (Дис 2010: 44) и да сада „неискусно свићу зоре“ (Миљковић 1965: 146) субјекти се поверавају, а ми смо и у једној и у другој песми сведоци апсолутне обамрлости духа под теретом нових закона који носе, наслућујемо, нешто зло.

После пада, субјекте у *Тамници* и *Балади охридским трубадуруима* муче наговештаји и слутње прошлих постојања у пределима „невиних даљина“. Свесни су своје принудне отпадности од Свезнања и апсолута, али су и Свезнање и апсолут за њих, удаљене од „завичаја“, само име, знак и све што могу је да се сећају да је пре пада постојао Смисао, који се сад само наслућује. У вези са слутњом увек се јавља симбол очију у којима се проживљава духовни пад и откривају наговештаји напуштених простора. Миљковићев субјект у *Балади охридским трубадуруима* истиче да након пада и губитка искуства остају „очи које горе“. Пламен представља суштину Миљковићеве поезије. Ватра која је самог песника мучила, пренесена је и у песму. Пламен који сагорева у очима потврђује духовно гашење субјекта, а pepeo који остаје након угашене ватре само је наговештај да је ватре било, јер и сам Миљковић наглашава да „у pepелу ништа није изгубљено, само је сажето“. Зато pepeo не треба хулити, како поручује песник, треба повратити пламен, угашен падом у живот, треба негирати пролазност. У *Тамници* се јавља суза у оку која жали „к'о тица оборена гнезда“ (Дис 2010: 44), где је јасна свест о напуштеном свету „невиних даљина“, које се оплакују.

Миљковићев субјект у *Балади* открива да се његово „срце гаси“ (Миљковић 1965: 146). Слика срца у коме је пламен у изумирању сведочи о бачености у свет и одузимању сваке наде. Биће више нема право на речи, јер ни мудрости више нема. У *Тамници* срце је невино, неискварено, али као такво, неотпорно на нове законе и падове након првог пада. Пред њиме је борба која води до апсурда, јер све што је негирало апсурд, заборављено је услед пада.

Дисов субјект ће, у часу тужног присећања на пад,

рећи да се у оку поред звезде налази и суза „што несвесно сија/ и жали к’о тица оборена гнезда“ (Дис 2010: 44, курзив: Р. Б). Птица, као симбол трансцедентног, упућује на „пали за-вичај“, одакле се принудно отишло. Слика птице која остаје без гнезда јасна је представа пада самог субјекта коме је „дом“ одузет. Миљковић у *Балади* симбол птице развија и дограђује. То више није експлицитно сликовно поређење човека са птицом, као у Дисовој песми, већ представа трагања за Смислом, за логосом, како у животу, тако и у поезији. Из тог разлога субјект *Баладе* обећава: „Птицо, довешћу те до речи“ (Миљковић 1965: 146). Ове две мисаоне равни проткане су и сажете у констатацију да „исто је певати и умирати“ (Миљковић 1965: 146), у којој се изједначавају стварање и ништавило. И Дисова *Тамница* и Миљковићева *Балада* нису само елегije о паду у живот, већ и елегije о трагању за апсолутом и Суштином кроз поезију. У обема песмама од велике важности је симбол звезде. Док је у *Тамници* јасна асоцијација да звезде постају носиоци духовног оностраног, смештеног у очима, у *Балади* се тај смисао усложњава, али се донекле и разоткрива. Субјект у *Тамници* говори „са очима звезда“, он чува у себи остатке једног света пре пада, који се у земаљским сферама може јавити само као остатак, бледи привид Свезнања. *Балада* открива један другачији свет и једног другачијег субјекта, који је трагичнији од субјекта из *Тамнице*. Биће је у међупростору, његове очи горе, док „над главом распрскавају се звезде као метафоре“ (Миљковић 1965: 146). Уобличава се слика очију у којима нема звезда, оне су изван, пренесене у поље појавног, али се распрскавају над главом попут метафора. Поређење звезда са метафорама сведочи о чињеници да се Истина распршује у материјалном свету, да је несазнатна, немогућа као таква. Субјект *Тамнице* не завршава своје поверавање констатацијом да се пало „са очима звезда“ (Дис 2010: 44), већ ту констатацију продубљује наглашавајући да „беже звезде из мојих

очију“ (Дис 2010: 44). Суштина се не може сагледати у оквиру зидова „тамнице“, где настају губитак и заборав. Знања о том губитку првобитно није било. Субјект као да о свему сведочи ван тамнице, јер пева о времену пада као прошлом, времену када је срце било невино и о последицама пада као давно прошлим.

Када је падом уследило бежање звезда из очију, субјект у *Тамници* није остао лишен сећања на њих. То сећање активирају боје које звезде остављају за собом: „Ал' бегају звезде; остављају боје/ местâ и даљине и визију јаве“ (Дис 2010: 45). Боје сведоче о поразу субјекта и о његовој моћи да спречи нестанак звезда из очију. У контексту интертекстуалности *Баладе* јавља се питање има ли код Миљковића боја? У овом облику не, али боје у функцији привида јављају се и у *Балади*, у виду пепела. Пепео као остатак ватре постаје наговештај суштине живота и суштине поезије.

Амбијент, у коме се евоцирају успомене или свест о успоменама, унижење, омаловажен, јер је постао последица бежања звезда из очију и човековог духовног пада у „долину суза“. Стихове *Тамнице*. „При бегању звезда земља је остала/ за ход мојих ногу и за живот речи“ (Дис 2010: 45) као да надопуњује стих *Баладе*: „Што је високо ишчезне, што је ниско иструли“ (Миљковић 1965: 146). Након што су звезде нестале, остала је само земља на којој треба опстати прихватајући њене законе. „Живот речи“ је оно што Миљковић преиспитује својом *Баладом*, постајући свестан притом да је за човека одређена средина, просечност. Он иде и даље од те тврдње преиспитујући и саму опозицију високо-ниско, у великој мери је негирајући. *Балада* тако постаје одисејска пустоловина у потрази за логосом. На нама је да одговоримо да ли је Одисеј *Баладе* успео, или је све што је чинио „дозивање птице заувек слетеле“ (Миљковић 1965: 5).

Интертекстуалност *Баладе* откривамо и на другим пољима, не само у интертекстуалном дијалогу са Дисом, али на основу интертекстуалних веза *Баладе* са другим књижевним текстовима, објашњавамо и дијалог *Баладе* са *Тамницом*. Субјект *Баладе* постаје својеврсна врста титана, постаје Прометеј који „сам себе кује у ланце“ и сам себе „кљује изнутра“, постаје самомучитељ (Живковић 2004: 118). Он стоји „прикован за стену која не постоји“ (Миљковић 1965: 146). Стена која не постоји обесмишљава и стајање и онога који стоји. Самоосуђени Прометеј се отуда јавља као трагач за ватром, онај који је себе осудио због жудње за њом. Орлови који га кљују нису видљиви, као ни стена за коју је субјект прикован, али му ти орлови наносе бол. Лирски субјект их назива „крадљивцима визија“. У том контексту име им има негативну конотацију, а њихова појавност у свету видљивог није могућа, јер су они изнутра, чиме се алудира на то да су орлови Прометеју кљуцали тело и органе, који би се преко ноћи обнављали да би сваки освитом бивали нападани изнова. Овом сликом Миљковићевог Прометеја начињена је једна изврнута перспектива мита. Нема стене, ни орлова, нити било чега видљивог што наводи на митског Прометеја. Цела слика је унутар субјекта, одвија се у њему самом, као мучна потрага за Истином, коју треба повратити, као украдену ватру. Миљковић је и путем овог мита повео дијалог са Дисом. У *Тамници* Дис јасно наводи стихове: „Као стара тајна ја почех да живим/ *закован за земљу* што животу служи“ (Дис 2010: 45; курзив: Р. Б). И Дисов субјект осећа тескобу и заробљеност изван простора „невиних даљина“. У другом стиху осећа се противречност: то је земља која служи животу, али за коју је субјект закован, па нам се открива принудност постојања и егзистирања у нежељеним просторима.

Миљковићев субјект у *Балади* представља синтезу тројице митских личности: Прометеја, Одисеја и Орфеја.

Орфеј, као трећи из овог ланца поредбених могућности, у основи је *Баладе*, најприсутнији је у њој. Оличење је оне тежње субјекта ове песме да открије биће поезије, а то се може постићи само поистовећивањем поезије са животом, односно смрћу. Орфеј који пева да би спасао живот, тај живот губи. На сличан начин поступа субјект *Баладе* који песмом покушава доћи до суштине певања, до њеног бића, да би схватио да је суштина смрт. Субјект истиче дефиницију стварања поезије: „Савест не уме да пева, јер се боји/ осетљиве празнине“ (Миљковић 1965: 146). Ово је концепт по коме се поезија ствара празнином, која једина негира просторне и временске категорије. Ако је празнина оно што ствара, а празнина се идентификује са (не)бићем (Живковић 2004: 117), онда савест, разум, одиста не могу бити ствараоци. И у *Тамници* се наслућује орфејска особина јунака који се осврће, јер Дис каже: „Као стара тајна ја почех да живим,/ закован за земљу што животу служи,/ да окрећем очи даљинама сивим“ (Дис 2010: 45; курзив: Р. Б). Код субјекта је присутно стално освртање према ономе што га мами, а то су сиве даљине у којима су остале гнездо, звезде и невиност.

Миљковић у *Балади* даје дефиницију песника:

*Само ниткови знају шта је поезија,
Крадљивци ватре, нимало умиљати,
Везани за јарбол лађе коју прати
Подводна песма јавом опаснија.*

Ако само ниткови знају шта је поезија, само ниткови знају и шта је живот, јер „исто је певати и умирати“ (Миљковић 1965: 147). Миљковић тврди да су песници ниткови јер познају језик и речи. Да би неко био безгрешан, а не нитков,

требало би да не познаје ниједну реч. У *Балади* се сукобљавају „крадљивци визија“ и „крадљивци ватре“, први као орлови који кљују изнутра, други као онај кога су окривили за крађу ватре. „У глави постоји само једна једина реч која остаје неизречена и због песникове немоћи, замењена речима — „крадљивцима визија“ које варају и наговарају на зло“ (Живковић 2004: 118). У наведена четири стиха песник спаја мит о Прометеју и мит о Одисеју тако што их слива у један умножени лик — крадљивце ватре који су везани за јарбол лађе, праћене песмом сирена. Ово је пловидба трагања за Истином и апсолутом, а сирене су те које ометају песника и заносе га својом песмом, а песник је тај који им мора одолети. И Дис у својој *Тамници* говори о „јединој песми, једином открићу“ (Дис 2010: 46), као о духу који се пробудио у његовом бићу, пројектован у „погледу трава“. То су нове очи што их субјект види и које га зову „као глас тишина,/ као говор шума, као дивна драга/ изгубљених снова, заспалих висина“ (Дис 2010: 46). Лирски субјект проналази утеху у погледу очију што их субјект не види, али осећа њихов поглед на себи. Те очи су једнако миле и примамљиве као „невине даљине“. Оне бивају утеха субјекту након пада у овоземаљски мрак и заточеништво и након стицања свести о свету као тамници.

Утеха у *Балади* једино је и само песма. Она је образац једине могуће наде, једино је она равна и достојна борбе са смрћу. Ново откриће носи „миљковићевски Орфеј“ који изјављује: „И, ево, сад пева/ припитомљени пакао“ (Миљковић 1965: 147). Пошто савест није умела, то сад чини припитомљени пакао, подсећајући нас на рефрен: „Исто је певати и умирати“ (Миљковић 1965: 147). „Идентификовањем принципа стварања и преласка у ништавило затвара се космолошки круг“ (Живковић 2004: 119), јасно уочљив у песмама Бранка Миљковића и Владислава Петковића Диса.

Компаративном анализом упућено је на појаву интер-

текстуалног дијалога у оквиру Дисове *Тамнице* и Миљковићеве *Баладе охридским трубадуринама*. Дис и Миљковић, као представници две различите епохе, обрађивали су заједничку тему човековог егзистенцијалног пада. Владислав Петковић Дис је отпочео мишљу и идејом о духовном паду, о утамничењу бића које губи сваку везу са првим завичајем у „невиним даљинама“. Бранко Миљковић пад не схвата само као духовно клонуће бића, а живот као одисејску вечиту потрагу за празавичајем, већ и као нужност трагања за апсолутом и Смислом, нужност откривања бића света и бића поезије. Владислав Петковић Дис и Бранко Миљковић, две непролазне вредности српског песништва, поставили су на тај начин, пред читалачку публику, философију о паду у живот, духовном и телесном, нежељеном и неминовном, философију о једном губитку, о једном рађању као умирању. *Тамница* и *Балада* отуда у свом интертекстуалном дијалогу сведоче о једном новом искуству, искуству ропства у тамници, у којој се чезне за слободом, али се само могу наслућивати обриси те слободе, остале у даљинама. Све што биће окружује само су наговештаји неке зоре која је носила искуство, савести која је умела да пева и пакла који није имао потребу за припитомљавањем. Све су само наговештаји неког другог сна, који се, гледано из „тамнице“ сматра јединим животом.



Извори:

- Миљковић, Бранко, *Песме*, Просвета, Београд, 1965;
- Петковић Дис, Владислав, *Песме*, Империја књига, Крагујевац,

2010.

Литература:

• Живковић, Душан, „Сегменти Миљковићеве имплицитне поетике у Балади охридским трубадурима“, у: „Наслеђе“, часопис за књижевност, уметност и културу, година I, број 1, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2004;

• Зборник: Поезија и поетика Бранка Миљковића, зборник радова, Институт за књижевност и уметност, Београд, 1996;

• Петровић, Видосав, Бранко Миљковић у сећању савременика, Просвета, Ниш, 1995;

• Ранковић, Милан, Особености Дисове поезије, Народна књига, Београд, 1976;

• Цацић, Петар, Из дана у дан I, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1996.

О АУТОРКИ ЕСЕЈА



Радојка Бјеливук рођена је 18. августа 1991. године у Великој Кладуши, у Босни и Херцеговини. Основне и мастер студије на групи Српски језик и књижевност завршила је на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Пише песме и приче. Поезију пише од детињства, а прву песму објавила је у часопису *Суштина поетике*. Остварила је успех на многим књижевним конкурсима, како у земљи, тако и иностранству.

Песме и приче су јој објављиване у зборницима и часописима *Суштина поетике*, *Књижевним новинама* као и интернет страницама посвећеним поезији. Своју поетику заснива на рефлексијама о бићу и бивствовању, поткрепљеним психолошким и философским реминисценцијама.

Од 1995. године живи и ствара у Рековцу.

Нове књиге

ПОСМАТРАНО КРОЗ ПРИЗМУ СЕЋАЊА

(Саша Скалушевић Скала — *Свакодневни покушаји апокалипсе*, Пресинг, Младеновац 2021)

Саша Скалушевић Скала се својом претходном збирком *Рекреација пре пакла* наметнуо као зрели песник и један од водећих гласова своје генерације. Већ сам наслов *Рекреација пре пакла* указује на смисао и сврху певања како је схвата овај песник: на рекреацију, но не као на пук, књижевну, забаву — оно последње чему би требало, по Хорацију, да тежи певање, кад и тога већ мора да буде — него као на ре/креацију, на поновно стварање, односно, наравно, на уметничко пре/обликовање виђеног и проживљеног. С обзиром на јаку егзистенцијалну и социјалну ноту његове поезије, оно што претходи паклу као да од самог пакла ствара бенигну појаву.

У тој, референтној збирци, својеврсном пресеку дотадашњег рада, његово се песништво истиче по ванредним аутопоетичким местима који читаоцу пружају и кључеве разумевања песникове имагинације (песме као што су „Избор“, или изузетна, антологијска „Одговор“). Међу њима се издвајају, с једне стране, луцидна сагледавања друштвених околности живљења, а с друге и одређени, митопоетски, процеси. У Скалиној поезији топос заузима важно, можда чак и средишње место: то је, по мом схватању, Полазиште, Место утехе. Реч је о мотивима који се провлаче, из циклуса у циклус, и из збирке у збирку, као каква река понорница и сведоче

како о јасно дефинисаној поетици, тако и о темама, опсесивним, на које песник затим даје разноврсне, добродошле, варијације. Не чуди нас зато да у наслову ове, нове збирке, налазимо на именицу апокалипса, као што је у претходној присутан пакао: то су одсудни тренуци, а *Апокалипса*, поред уобичајеног схватања те речи, као Смака света, етимолошки пре свега значи Откривање: песник управо иде к томе да открије, да открива узроке и разлоге Смака властитог, а самим тим и нашег, света. То му се, међутим, не урачунава у добродетел, напротив. За сваког постоји, бар у начелу, мрвица саосећања, разумевања, али за песника — никако. Луцидност је, изгледа, злочин.

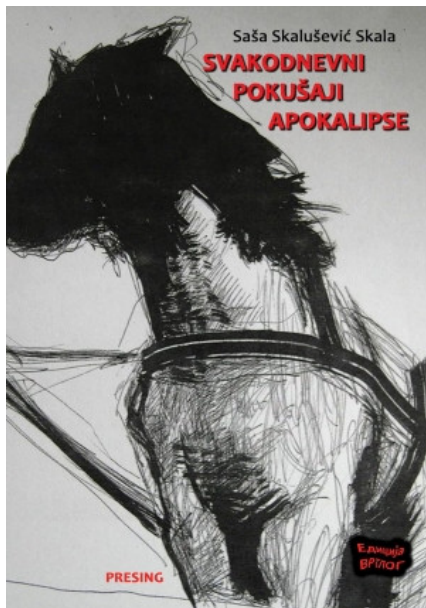
*свако ваљда има право
тако барем
Свете књиге кажу
(оне то само сумњамо
не лажу)
на опрост милост
разумевање мрвицу сажаљења
парченце нове шансе.
осим нас песника
наше речи и дела
ваљда дуже боле
(„Без“).*

Источна Србија је добро скривана тајна наше културе. Колико је културних наслага присутних само на том простору, од неолита до антике, од Рима до РOMEје и надаље! Населили смо некадашњи Лимес, и сами упивши појам границе, војне крајине, све док сама није понела то име — Крајина. Тврђаве на

Дунаву — Голубац, Рам, Фетислам — Трајанов натпис и мост, римске царске гробнице, творе својеврсни обруч. Сваки од песника Лимеса има свој топос, своје, поетички посматрано, родоначелно место. Код Скале то је Рајац. Рајачке пимнице (или како неки тврде — пивнице), („Напуштени Рај(ац)“). Грчко наслеђе, латинитет и словенство сливени у један и једини пејсаж, у људе (отуд и једна од најбољих песама збирке, „Сусрет“, путописног карактера, где се престано преплићу слике Пимница и Котора). Као и модерни сензибилитет.

За разлику од Живка Николића, који је песник природе, старословенског супстрата, али и песник једне кристалне матерње мелодије какве нисмо чули још од Десанке Максимовић, од Власте Младеновића, ангажованог трибуна,

или неосимболисте Јеленковића, Скала је песник урбанитета, самим тим и говорног језика уздигнутог до језика изразито мисаоног и књижевног. Његов свет је градски свет. Његова поезија познаје искуство слема (не волим слем/никакво кревелење), али је, језички гледано, избрушена и трепери на истој жици као и рани стрипови нишког мајстора девете уметности Тонија Радева. У сржи тих првих искустава је Панк. Панк као наличје стварности — социјалистичке и, дабоме, постсоцијалистичке, транзиционе, ратне. Апокалиптичне и паклене. Посматране кроз призму сећања, бившег дечака.



Овом песнику су изузетно важни аутопоетички искази. У свакој збирци има неколико тих, носећих, песама, или стихова, који сажимају смисао певања како га песник разумева. Тај је мотив, по правилу, угаони камен збирке („Има ли томе краја“; „Карике“; већ наведена „Без“). Песма „Има ли томе краја“ описује тренутак настанка песме онако како га је теоријски дефинисао Лаза Костић у својој Књизи о Змају, то је занос између сна и јаве, „у животу или сну“, вели Скала, понављајући такорећи, речи до речи Костићев увид:

*бесконечно ослушкивати
музику у себи
што је било такође
један вид писања [...]*

*то је било моје
умирање
или рађање
што је увек исто
када сте начисто са собом.*

Певање о самом процесу певања доводи, природно, до низа асоцијација међу којима превагу односе оне књижевне природе. У песми „Карике“ дата је једна од успелијих слика онога што се, у књижевном жаргону, зове „традиција“, односно песникова, лична, традиција, идентификација с претходницима. Вишеслојна песма, у којој поред *суматраизма* Црњанског, бега у даљине Драинца или Расткових путописних екстаза постоји још и Кора, чија нас сама

реч, писана великим словом, и поред отвореног и недвосмисленог значења који јој песник учитава, води неумитно и до Попе, као што, уосталом, то чине и ирационални и онирични елементи саме песме. Цела песма је изграђена на контрастима између бекстава и додира, потребе за ширином, одступањем, као и за међусобним препознавањем.

Хумор, иронија, сарказам боје ове песме чији је чест сиже градски пејсаж, живот у блоку, алкохолизам, положај радника ухваћених у клопци приватизација у којој последњу реч односе некадашњи менаџери самоуправног система (они су га, смишљено, и рашчинили), сапатње је мало или нимало, натурализам још је најпрезнија слика стања ствари:

*Исус ми ми је стегао руку
али ми је Дева Марија стегла
нешто друго.
(„Графит“)*

Песник наглашене самосвести, у једној песми ће рећи:

*у свему имај меру.
не допусти да физика
надвлада метафизику у теби.*

*имај свој правац
ма какав презир
падао испред тебе.
(„Мера и метар“)*

Иако песник наглашене студије свакодневних појава и трагова друштвених збивања на унутрашњи живот појединца, они су тек спољашњи оквир за студиј човекове *бачености у свет*. Превагу, увек, односи ово друго. На пољу мере и метра, Скала доследно негује слободни стих — који је, *par excellence*, форма раскивање негви. Основна одлика његовог певања су набрајања, слободне асоцијације, као и повремено, но не и нужно, отворени крај:

*крајеви су недоречени, чудни
и мени се не свиђају.
(„Набрајање“)*

Музика стиха тежи к томе да истакне поједину реч, речцу, или синтагму као носеће семантичко поље песме (што се посебно испољава у непрекорно изведеним песмама кратког даха), односно средишњу мисао или осећање које песник наглашава и начином на који прелама стихове.

У светлу овог постапокалиптичног урбанитета, ратна поема, велика завршница књиге, у ствари поставља целокупно штиво унутар шире перспективне непосредне историјске прошлости. Певање о повратнику из рата дато је из перспективе Бившег дечака, тако да оно уједно представља и сведочанство о начинима на које дете доживљава опште постјугословенско расуло. То је дуга, наративна поема, сва у говорном језику (сва од језичке стварности протагониста/саговорника), саткана од низа ритмичких фраза, досетки, фрагмената, колажа. Сведочанство од томе да је, за целокупно једну генерацију, улазак у зрелост значило и

батргање кроз муљ Транзиције. Не би требало, стога, да мотив алкохола и распре о алкохолизму, присутан у више песама, одвећ чуди.

Метафизика, питање крајњих ствари, међутим, склапа ову изразито мисаону, лирску хронику изгубљених година јер се, иза свега, непрестано, увек, поставља питање смисла.

У песми „Власи“, слично рајачким мотивима, стародревни елементи се дотичу савремених и постављају их у јасну, метафизичку перспективу. Погребни обичаји се овде дотичу опште економије живота те и они, као и све друго, делују као „генерална проба“. Чеге, и зашто? Гробљанско благоутробије, погребна бурлеска што од последњег чина у животу и смрти сваког појединца ствара позамашну представу, својеврсни, Крајински Театар на отвореном, као да у себи сажима читаву једну философију, један светоназор, древност којом, макар то било и кроз комичке ефекте, једна заједница себи и другима тумачи последње ствари.

Покојници крећу на пут уз „све благодети живота“, као оној другој, загробној, благодети. Поприлично уверени у суд и крајњи исход судског поступка, изгледа, кад све, по казивању, биће измерено. Понеће доста тога, „да им се нађе“. За сваки случај. Јер, нађе ли се да су, еванђеоски речено, лаки, неће ваљати. Овај древни обичај занимљив је пре свега јер, антрополошки гледано, системи долазе и одлазе, идеологије и њихове практичне примене се мењају (овде је фокус дат управо на „Транзицији“, шта год тај појам значио), док је предмет песме сликање обреда у коме фокус није на овоземаљском животу него на оном који следи. А то схватање ствари се није мењало кроз миленијуме.

Рекох, метафизика. И опет је реч о јасној, аутопоетичкој, песми: поп, који својим појем охрабрује покојника, ма где се он, по својој смрти, налазио, није ли слика и прилика песника, ухваћеног у самом чину певања? Јер и песник, својим деловањем, има једнаку теургијску моћ у животима оних који су, како то рече савремени романописац, Поприлично мртви. Певало се и пева, без обзира на равнодушност свемира:

*уз мирисе тамљана
достојанственог
али претежно тужног скупа
испред трулих стабала липе
чује се глас парохијског попа
који охрабрује покојника
ма где се он налазио сада.*

*док у крошњи изнад
јато сова
спава ли спава
(„Језик црне земље“)*

Ова фина доза цинизма, знак модерности, годи, она делује отрежњавајуће, као укус горке кафе. О њој је већ било речи. Од те Кафе и све почиње.

Добро је ако је опоро. Као, уосталом, и рајачко вино.

•Рецензију написао Др Борис Лазих



БЕЗДАН ВЛАСТИТОГ НЕДРОЈЕДА

(Јелена Цветковић — *Посуда за птице*,
Друштво уметника *Светионик*, Ниш, 2021)

Тематски фантазмагоричне, меланхоличном свакодневицом посредоване, приче Јелене Цветковић се баршунасто разливају кроз простор и време, ишчезавају из овог тренутка и географских координата и настављају да се ткају и бршљане тамо где постоји варљиви, горки, зачемерени привид, где тиња онтолошка нада да ће се једног тренутка, можда сасвим безвременог и надреалног, вратити одакле су одмилеле у далеку и непрегледну нигдину — у хладан, одјекујући бездан властитог недроједа и са собом донети најдубљу, уцељињујућу спознају и коначни спокој.

Јунаци њених прича, готово по правилу су све, само не бића онаква каквим их познајемо из својих ригидних и рутинизираних овоземаљских перцепција, бесомучно лутају фугама сопствених живота, ветровитим пустопољинама космоса и онда када дамаре у најживописнијим магновењима сопственог постојанства. Они описују недокучиве кружнице својих прогнанстава од била које су престали да чују, од пулсирања детињства и најдубљих исходишта душе — до најдаљих земаљских и психолошких беспућа и не престају да — трагају. Они корачају запитано и самоуверено, скрхано и распусно, скрушено и грдо, мукло и ћилибарно али — неумитно. Они непоколебљиво знају да нема никаквог дијалога без претходног монолога. И са сваким коракм, на сваком месту сведоче аксиом људског животног пута

према којем је сваки одлазак у егзистенцију коју прецртавамо на календарима, драговољан или насилан, свако путовање овосветом, свако тумарање, само болно трагање за стазама које воде у бесконачност, у нежно стапање са страхом



и дрхтањем, у ону надањујућу сублиминалну испуњеност коју патворене пуноће модерног и изнуђеног живота увредљиво заварavaju.

Из много разлога, ова збирка прича, некада гогољевске атмосфере, некада музејске тишине, некада антикавног одјека, некада прозрочне блакости, а свакако увек запућена тамо где неће стићи ни разум ни машта читалаца, могла је понети наслов

„Жудња“, јер је централна поетска и метафизичка тенденција ове прозе — жудња за обједињавањем. Јунаци прича кроз болне, понекад алегоријске реминисценције и барокно-архаични вокабулар, кроз снажна интроспективна сновљења, преиспитивања и сумњу, радило се то о књишком мољцу или Косари, настоје да досегну до властитих емоционалних и онтолошких искона и да коначну сигурност и уточиште пронађу у обједињености располућених личних егзистенција „Танком линијом воде“ са чије једне стране тупо и звечеће зјапи свакодневно постојање, а са друге жубори најдубља интимна антропологија. И можда је од онога што су изговорили Јеленини безимени јунаци много важније

оно што су — прећутали, а заправо све време сведочили: Живот је само овострани привид и привремени друм. Јер истина је „тамо негде“. Ако то није, сваки други смисао је странпутица. И вероватно је управо то онај искорак из сенке, онај откуцај срца у празном купеу, она лира мандолине коју ауторка настоји да ослушне, дочара и — одживи. Макар то (у)чини́ла сама. И једина у свемиру.

•Рецензију написао Станислав Трифуновић

Симфонија снова – Богдан Богдановић

ЦВЕТ

Била си цвет у пустињи,
сламка спаса
за коју се дављеник хвата,
најлепша статуа
која остане нетакнута
после ратног разарања.

Била си мирисна орхидеја
чије су латице мазиле облаке,
бисерна огрлица
што краси попреје дворским дамама,
ружа на циљу
трњем поплочаног пута.

Била си вила што сипа сребрну прашину снова...

За тобом је остала
соба пуста и ледена као Сибир,
талог кафе на дну напукле шоље,
комадићи срца разбацани по поду,
туга што се ко фарба разлива по зидовима,
календар који подсећа
на бесмислене дане што предстоје,
и сат који показује
да је наше време
заувек прошло.

ПУТИ

молитве искрене путе су утрти,
повратка и спасења

у палог су брата злокобни погледи упрти —
руља, достојна презрења

посрнули, клеветани, порузи извргнути,
осуђени, без помиловања

властелинској багри љубе се скути —
мизеран облик постојања

молитве искрене путе су утрти,
опроста и покајања

СНОВИ ИСПИСАНИ НА ЗИДУ ПЛАЧА

наши су снови угасле звезде
на прелепом небеском своду

наши су снови бисерне шкољке
на дну Мртвога мора

наши су снови симфонија
у изведби раштиманог оркестра

наши су снови облак
из ког цури лепљива смола

наши снови живе у причи
исписаној на Зиду плача

наши се снови топе ко восак
у загрљају каљеве пећи

наше је снове спалио Нерон
пре неколко хиљада лета

наши снови таворе
под хумком незнаног јунака

наши снови воде љубав
са низом протраћених година

наши су снови заглављени у возу
што пичи за Владивосток

наше је снове погодила праћка
у величанственом птичјем лету

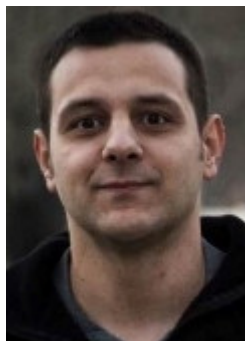
наши су снови отворена рана
на телу пребијеног кера

наше је снове сеоска руља
набила на глогов колац

наши су снови писоар
у дому за градске беднике



О ПЕСНИКУ



Богдан Богдановић је рођен 25. августа 1984. године у Суботици.

Пера се латио 2007. године. Песме су му објављиване у часописима: „Огледало“, „Весна“, „Косовски завет“, „Луча“, „Сазнање“, у зборницима: „Божихни стихозбор“, „Панонски галеб“, „Шраф“, „Кључ Истока“ и др, као и на многим порталима на интернету. Са две песме заступљен је у Антологији српских песника рођених у периоду 1946 – 1996. године: „Фигуре у тексту – градови у фокусу“, коју је приредило УКС (Удружење књижевника Србије).

Објавио је две збирке поезије, „У пустињи цвет“ (2019) и „Тундра“ (2020). Песме су ми превођене на мађарски и енглески језик.

Живи у Суботици.

Геометрија живота – Александар Ђурић

ПСИ ОД ВЕТРА

То је онај живот где сам пао и ја.

Владислав Петковић Дис, *Тамница*

Пси од ветра се депресивно
у прамен уписане кружнице враћају,
од када си Невеста чкала,
пас сам који по тетиви круга зүји.
Други пси од ветра
у очним шупљинама дугове моје плаћају,
лавеж мој поклања живота раздаљину рђи и олуји.

Невесто чкала,
верујеш да ће пси од ветра вечно да држе
моју љубав у зубима — трезну,
обезглављени живот на воловским точковима
унаоколо возим и поклањам.
Апсурдан поново понижавам од ветра псе — они чезну,
древним букагијама тамничим краке магле,
месечине и соли-лица од трња твоја склањам.

Пси од ветра су се одrekli мене
у чељустима и губилишту,
гуше их јадници изгубљеног времена.
Људи умрли у мени, Невесто чкала,
угушене од ветра псе ишту,

паса више нема, ветрова више нема —
само јалова љубав, чкаљ и семена.

Ако није тако, Невесто чкаља,
пролиј моје кловновске вене две — нека кључају.

ГЕОМЕТРИЈА ЖИВОТА, ЉУБАВИ И СМРТИ

Тачка рађања је покидала врпцу и љуске опну,
с графито техником сам избио на површину.
Колиба посеченог вољења ме отела мору —
даривала блатњавом копну,
болно сам извиривао —
руине су ме закуцавале у тишине прашину.

Права линија је
буђавим лењиром располутила моју љубав,
плесни су половинама нахраниле киселину.
Довека остао сам —
довека остао гусеница и губав,
љубав је мени наивни ветар сејач —
једном клицом би да оплоди читаву долину.

Раван је за мене спреман од ловора ковчег,
испраћају ме само празне чизме
до видокруга у благишту.
Самртни гласник ми кривицу као пљувачку
саливира на брег,
да жртвеници гледају злочин и казну
што еонима ишту.

Једна песма – Стефан Елезовић

РЕСАНТИМАН

О, ви гладни потомци колонијалиста
Што се храните душама Кабула и Киншасе
Задовољење остаје жеља пуста
А тихи сиромаси сити
Пред вашом похлепом снажни одусташе
И почеше се крити
По двориштима ваших породичних кућа
Креветима ваших жена
Музејима ваше прошлости
У крвавом трагу што за собом остављате
О, ви гладни потомци Леополда, Фридриха и Луја
Што скривени иза распећа
Скривени иза гробаља заслужних грађана
Иза палата сјећања и плочника страдања
Дјеца Африке и Азије сада умиру за свој рачун
Да би вам се допала
Шаторско насеље под атомијумом
И сва гума из Конга уграђена
У један чамац који аминује заборав
Који жртве одводи кољачу у присан загрљај
Племена Либије траже древно племе туриста
Копти се повлаче у пећине
Кападокија је излог ћилима око којег урлају сирене
Исте сирене што прате траг крви
С улица градова свјетлости, оаза мира, културе

Отварају се очи целатима беспријекорне савјести
Војницима среће што по Нигеру раздиру утробе
мајкама
Затварају школе рафалима, и уче дјевојчице да читају
Све то, о, гладни потомци
Да би вам дјеца ишла у приватне школе
Да би наставили професију својих очева
Да би биће претварали у грумен
Окамењеног зној што бацате у катао



Ратница Дандара

Из окружења – Емилија Васиљевић

СЛОБОДИ ВИЧНА

Ако пожелим пјесму,
пустит ћу лудило грла пољем.

Ако пожелим птицу,
трчат ћу до повечерја
и поклонити се њезином
гнијезду.

Не спутавај ме!

Каменом ћу се
бацити на вријеме.

Остат ћу са багремовима,
и травом.

Вољет ћу се са сунцем.
И сумрацима.

Неукроћена и разблудна.

Без господара и
без огрлице!

Са свитањима,
и росом у грудима.

Дивљег сјаја у оку.

И само једном латицом
сузе .

СВЈЕТИОНИК

Не гаси свјетиљку своју
— пјесме те моје моле —
не дај да се повриједе!

Оштре су хриди, олујно море,
а чун мој саткан од дрхтаја.

Немам, ни једра ни весла!

Само се стрепњом својом
упутих теби.

Не гаси свјетиљку своју
— руке те моје моле —
не дај да се озлиједе!

Тамна је и дуга ноћ, оштрих бриди.

Немам, ни компас ни карту
Можда сам на крају свијета.

Само се чежњом својом
упутих теби

БЕЗ АДРЕСЕ

Станујем у гласу птица.
Изводе ме у шетње
обзорјем надања.

Уче летењу изнад
врлети страха.

Цвркуту
изнад дрхтаја стрепње.

С п о к о ј у
под крилом стиха.

Не могу ти дати
своју адресу!

Дођи ми ненадано.

Препознат ћемо те
Моје птице и ја.

У НЕКОЈ СВИРАЛИ ОД ЗОВЕ

Прочеље наше куће
остало је ненастањено.
(несметано се бршљан шири)

Иза застора боје туге,
остала је простирка ливаде.
На њој смо, невинно бијели,
прве додире убрали.

Једино свјетло било је Сунце
у одразу твог ока.
Једина пјесма, глас воде
са потока.

Остао је само крик птице
над напуштеним млиновима.

И пастир у сјени крајолика.

Сјећање о нама,
у некој свирали од зове,
у пјесму претаче.

ДОДИР

У бескрају пролазности
свих
икад изговорених
ријечи —
проговориле наше
руке.

Под кожом пурпур
чежње.

Дахом додира
слапови
страсти.

Море баркама
умива
бокове бијеле.

СЛОБОДИ НЕВИЧНА

Нижем у перле седефасте
ове дане, од суза и жучи.

И ове сате, паперјасте,
кроз прсте пропуштам.

Нека се не врате
у кавез сјећања,
попут шарене папиге
слободи невичне.

Од мене до тебе
само је уздах
на небу
без дуге,
без туге —

у плаветнило мира
уроњен...

Нисам Твоја
ни посве Своја
тек
играчка вјетру,
одмориште птицама.
Пјешчаник
босим стопалима.

Слободе жедна
слободи невична...

О ПЕСНИКИЊИ



Емилија Васиљевић је рођена 22. октобра 1943. године у Чачку. Дипломирани је економиста.

Песме и кратке приче пише од ране младости. Иако је радни век провела радећи у царинској служби широм бивше Југославије — од Београда, Шибеника, Новог Сада до Пуле у којој је свила своје гнездо, животне околности је никада нису удаљиле од књижевности. На питање зашто пише песме, одговара: „Моје пјесме су моја молитва, моји свјетионици“...

Добитница је награде Удружења књижевника Југославије (1962) за најбоља остварења средњошколских ученика.

Објавила је две збирке песама: „Блуз једног одрастања“ (2011) и „Кад пјесника заволиш“ (2013).

Живи у Пули.

Три приче – Жељка Башановић Марковић

МАЈКА И СИН

„Волим те више него што можеш да замислиш.“, рече мајка детету. Безусловна је мајчинска љубав.

Дечак је само гледао благим очима, нетремице. Чуперак косе падао му је на очи и мајка га склони иза уха. Загрлио ју је обема рукама и чврсто је држао у загрљају. Био је то загрљај детињства као укус врућег млека из пластичне флашице. Неки осећаји умиру са нама.

Сетих се тога док сам гледао у мајку много година касније у болници. Ево већ месец дана се бори са животом, а ја без реалне шансе да јој помогнем.

Склањам јој већ беживотну косу са чела. Гледа ме старачким очима без свести да сам то ја, њен син. Најтеже ми пада та чињеница да само обликом подсећа на моју мајку.

Уста су ми сува и нека горчина оштри ми зубе, не могу ни да плачем од кнедле заглављене и у грлу и души.

Моја сестра је другачија. Дође, донесе поморанце, постоји мало и оде.

„Пусти је, Данило, да на миру оде“, каже ми готово увек.

Обично ме изведе из болнице и испрати до куће. Не опирем се.

„Сутра немој ићи у посету“, каже ми. „Доћи ће тетке, па да не правимо гужву.“

Послушао сам је. Кад сам позвао болницу у касно поподне рекли су ми да се упокојила.

Био сам очајан. Сестра ме је покупила колима да одемо и завршимо све око сахране.

„Знао сам, чим једном не одем да ће умрети“, рекох јој тихо.

„Одморил се мученица“, рече. „А ти запео да је давиш сваког дана, увек си био детињасти њен љубимац.“

Некако је протицао дан. На сахрани у капели чинило се да су сви одахнули кад је она издахнула. Сав се терет свалио на мене као да сам је ја задржавао.

Загрлио сам ковчег јако. Никад ме ништа није болело тако као тај загрљај хладног дрвета. Мирисале су руже о-тужно. Туга је капљала по њима. Почео сам да певам неку дечију песмицу тихо.

„Одрасти већ једном!“, мрмљала је сестра за мном.

Никог није било да ме загрли....



МЕХУР ОД САПУНИЦЕ

Мислио сам да сам је добио, скоро. Ишао сам срећан кући, чак сам се частио колачем код Мањежа. Шећер у крви и на зубима пумпао ми је додатни ендорфин. Могао сам полетети.

Док сам ишао градом гледао сам познате зграде и око-лиш али све ми је некако било лепше и сјајније него обично. Огледао сам се у изложима крај којих сам пролазио и био сам задовољан.

Унутарњи склад види се и споља, закључих.

Није ми се ишло кући и одлучих да седнем на клупу у парку. Запалио сам цигарету. Страсно повукао дим као после дуге апстиненције.

Кроз трепавице посматрао сам пролазнике. Лепе, дебеле, високе, мршаве, тамне и разнобојне. Није ми било битно.

Слике су ми ионако играле пред очима.

У глави ми је одзвањао само њен глас. Танан и умилан као и њена кожа која се на сунцу пресијавала као плиш. Био сам заљубљен ко тетреб.

Одједном потеран адреналином и жудњом пожелех да одем кући. Треба се спремити за вечерашњи излазак.

У последњем тренутку одлучих се за пречицу кроз узак пасаж између две зграде. Нисам ни пет корака направио кад налетех на њу. Држала је једног високог младића чврсто за руку и грохотом су се смејали. Сијали су јој зуби као бистра вода која се прелива и гуши ме ту на два корака од њих.

Није ме ни окрзнула погледом кад смо се мимоишли.

Срећа је варљива кô мехур од сапунице и питање једног јединог тренутка.

Туга је постојанија. Враћао сам се тузи као својој кући.



НОВИ СТАНАР

Таман кад су њега примили у ординацију, њу су избацили.

„Понашајте се рационално!“, викала је здепаста сестра.

Изгурали су је на другу страну ротаврата.

Скрхана, бацила се на прву пластичну столицу која је у реду од неколико спојених била крај прозора у чекаоници.

Срце јој је куцало сумануто као да је кроз грло хтелo напоље. Додирнула је хладним и влажним длановима топло чело. Није јој добро. Прилећи ће само на трен. Испод главе је склопила дланове као да се моли. Згрчила је тело и одмах заспала.

Први ју је приметио доктор из поподневне смене.

„Не знам шта ћемо са њом?“, рекао је окупљеним колегама. „Има већ две недеље како смо је отпустили, а она се свакодневно враћа.“

„Примите је опет“, рече девојка на пракси још увек пуна емпатије према другима.

„Како да је примим?“, питао се дежурни лекар. „Шта да напишем у опису болести?“

„Пишите нови станар“, рече девојка са клупе која се управо пробудила.

Девојка са праксе весело запљеска рукама:

„Има једна соба на дну ходника потпуно празна!“

Остали су ћутали. Доктору је лебдело пред очима поље на папиру, анамнеза остаде празна.

У том тренутку болница је била луксузни хотел са пет звездица. Девојка се башкарила у соби до оставе. Вадила је нове завесе и качила на болничке прозоре. Кад заврши лећи ће у кревет као да је њен, несвесна чињенице да је већ многим био једино окриље.

Хотел за болеснике сакриће месец као дете штету. Неспретно и краткорочно.

До сутра!

Прича из живота – Соња Дисећ

ЛУДА БАБА

Дан је леп и сунчан, а ја нервозна и тмурна. Чекам у реду за шећер и зејтин, као некад. Одрасла сам уз намирнице тако набављене, уз сумњиве дилере на сваком ћошку који зује ззз... (*у преводу девизе*), уз чупаве жене са високобуџетним слоганом: *Гаће, жене, гаће!* Поменућу и јужну зону, осиромашени уранијум, песме на мостовима док бомбе падају, друштвене игре у склоништима. Како је све то утицало на моје одрастање и сазревање, супер сам испала!

Сигурно ћу сатима чекати. Тешим се, још увек могу да стојим, не мора моје дете. Нека, нисам ништа урадила да се не понови. Чекала је и једна жена испред мене. Чудно, сличних смо година и описа, имамо исте ципеле и ташну. Да није моје друго ја?! Читала је нешто сузним очима. Нисам од оних што меркају туђе новине преко рамена, али за све постоји први пут. Примакла сам се лагано и кроз неколико редова, схватих, нечији је дневник.

Приметивши моју пажњу, госпођа је вратила прву страну, да не останем ускраћена за прве редове. Нећу је одбити, и онако је видим само ја. Читала сам, без даха, на глас, да чујете и ви што читате у себи. Иииии почиње ...

„Снуђдена седим на клупи испред сеоске куће у којој сам одрасла. Дуго нисам долазила. За неки дан напунићу 83 године и ово ми је можда последњи пут да боравим овде. Људе које сам некад познавала, помрли су, сада само њихови унуци и прауници сврате једном у неколико година, ако и тад. Све је безлично и зарасло у коров. Гледам и плачем, од кућерине пуне људи остао је пусти крш. Старе распале

зидине, а обећавала је много, баш као и ја. Капије висе, трава преко главе, паучине и мемле свуда. Син, снаја и унуци доћи ће на рођендан. Требало би да се среди мало, очисти, да не брукам претке. Бар нешто да могу да урадим, али кичма и године не допуштају. Тешко ми је, присећам се свих лепих тренутака, детињства, осећаја сигурности, деде, бабе, родитеља. Нико више није са мном. Нисам сама, супруг и ја смо у браку скоро 50 година. Ускоро обележавамо јубиларну годишњицу. Знам и коју и кад, али само ја памтим. Питам се понекад како успем да запамтим све те ситнице — и кад и где смо се упознали, и шта смо рекли, и како смо се волели и желели, и како смо се рано изгубили, изневерили. Човече, нису избледели ни сви успони и падови, искрени пријатељи и лажни осмеси, сви подвизи и страхови, храбрости и учаурене жеље. Могла сам више, јаче, боље, да живим, проживим, волим, осетим. Могла сам, али нисам. Какав сам досадан бакутанер. У мојим годинама не знају шта су јели за доручак, а ја памтим, још пишем дневик, хејјј...

После мене, ове странице ће читати неко мој, неко кога ћу од горе волети чистије, због кога вреди писати. Е па, дете моје, ти што кришом читаш, почни да живиш, а не да отаљаваш дан по дан. Да, да, баш ти! Ухвати сваки секунд среће и љубави док не буде касно. Плашиш се — грешка! Страх уништава цео лични универзум звани душа. Моја је чудног кова, тако нежна, а утабана, тако жива и ведре, а жељна и сабијена. Шамарали је и мазили разни ветрови, нису је убили, али су узимали по део и несебично носили. Остављали би по коју сузу, горчину и бол. До следећег осмеха требало је пуно олуја. Ипак, све прође и опет засија нова искра, појави се нада и још јаче жеље за искренијим, топлијим сунцем. Запамти! Живи и воли без компромиса и немој се плашити нових почетака. Немој, као ја! Немој, да би се ти смејала на овој истој клупи.“

Летела сам кроз редове као опијена. Погледах ту жену до мене право у очи. Трајало је неколико секунди, а читава вечност је прострујала кроз нас, спојисмо се у једно. Језиво! Одох ја одавде!

Бежим, као да сам препознала визију себе у тим годинама. Е, луде ли бабе, свашта сам читала, али овако нешто не до сада. Вероватно никада и нећу пошто се ствари дешавају само једном у животу.

Изашла сам из реда иако већ надомак литри зејтина и по којој врећици шећера. Гледали су ме у чуду и са подсмехом, *види је, чекала толико и отишла*. Ови иза мене се порадовали, неколико корака су ближи тезги. Пуно ће им помоћи. Нека их, битно да ја знам зашто сам изашла из тог сабласног реда и куда сам кренула. У ствари, знам ли...?! Све је и даље збуњујуће.

Бабац можда јесте луд, али зна да пише, да те натера на размишљање. Пази сад, она 83, а ја ћу ускоро 38. Године пролете у неколико секунди, зависи само са које стране их посматраш. Остаје на мени да откријем да ли ја имам њене или она моје. Цифре су можда случајност, иако не верујем у њу, а остало?! Да, жао ми је ствари које нисам постигла, висина које нисам достигла. Застадох! Чекај, управо је о томе писала. Страх и кајање — лоша комбинација. Могла сам... Могла сам до сада завршити факултет, могла сам имати добар и плаћен посао, љубав што се деси једном и траје вечно, више пријатеља, више времена за дете и себе, могла сам и ценити то што сам имала, могла сам родитељима бити јача подршка, могла сам постати лепша и згоднија жена... Могла сам гомилу тога... Нисам, али не значи да нећу.

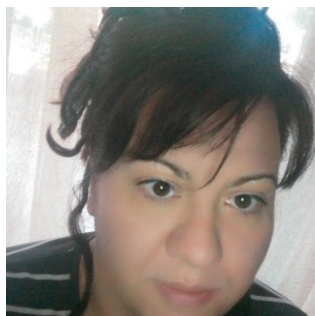
Али не значи да нећу — реченица због које је настала цела прича! Све претходне су се завршавале код — нисам. Обасјао ме је непрегледан спектар могућности. Можда није касно да исправим први ред:

„Дан је леп и сунчан, а ја весела и испуњена”. Све је до наших одабира, како речи тако и осећања. Остаје ми да се од срца захвалим *лудој баби* на ширим видицима и новим почецима. Оставила ми је у аманет богатство — жељу да некад дневник започнем са:

„Срећна седим на клупи испред сеоске куће у којој сам одрасла....”

Жену из реда када сретнем у огледалу, поразговарамо се мало. Рекла сам јој да ме радује што кућа на селу још увек није зарасла у коров, зидови право стоје и једна лепа клупа. Одласком мени драгих људи, корени старе липе су пољуљани, али су изгледа добро ожиљени. Не бих волела да њих и себе изневерим и да се не насмејем кад седнем у 83-ој на нашу клупу истине.

О АУТОРКИ ПРИЧЕ



Соња Дисећ је рођена 1979. године. Основну и средњу школу завршила је у родном Панчеву. Касније, студирање економије и послови су је задржали у Београду. Живот је на неколико година одвео у Крушевац. Удата је, мајка једног преслатког дечака.

У слободно време воли да пише кратке приче на теме из живота које јој инспирација наметне. Покушава да споји неспојиво, да исправи криво, да улепша ружно. У сталној је потрази за суштином и балансом. Жеља јој је да се озбиљније посвети писању и да се оствари као списатељица.

Митолошка прича – Динко Османчевић

ВЕСНА И ДИВКО

Ускоро ће ноћ прогутати планину и њихово село Бојку. Али, пастири су једну овчицу изгубили. Остали дјечаци одвешће стадо у село, а Дивко ће остати у планини да потражи несташну Асју. Неколико ранијих пута, плавокоси дјечак враћао се у Бојку побједоносно, са младом овцом преко рамена. Дивко је једва петнаест љета бројао, али је био достојан свога имена; висок и снажан, иако се још није потпуно развио, попут пупољка који се почео отварати.

„Никада није овако далеко одлутала“, изусте и немоћно рашири руке. Увукао се дубоко у планину, а дани су постали краћи. Мора се одмах вратити, у противном, ноћ ће га затећи далеко од Бојке. Чврсто је стезао свој буздован. Хтио се окренути, још само дјелић времена дијелио га је од одлуке. И баш тада, пред Дивком се указа старица. Изронила је, помисли, ниоткуда. Дуге сиједе косе, изборног лица, у до земље дугачком гуњу, са бременим грања на леђима. Погледи им се среташе, њен бјеше мутан, а младићев зачуђен, са помало страха.

„Одкуда си жено?“

„То сам младићу тебе хтјела питати, пред моју си кућу дошао“, завијала је старица. Показа на брвнару, педесетак корака удаљену. Дивко се зачуди да раније није запазио дим који избијаше испод баце.

„Ја сам Дивко, син Вуканов, из Бојке сам. Тражим овцу, из мога стада.“

„Залутале овце увијек су најдраже.“

„Сама живиш у планини? Не бојиш се звијери, жено?“

„Људи су највеће звијери, момче. Зови ме Ана, помози ми око грања и моћи ћеш преноћити код мене. Добићеш и чинију топле чорбе, сигурно си гладан. Касно ти је сада враћати се кући.“

Младић с лакоћом преузе старичино бремене. Повратак у село, кроз планину, био би сувише ризичан ноћу.

Дивко је похлепно јео чорбу, сједећи за столом у углу колибе. Ана је скинула гуњ и закачила га о греду. Мотала се по колиби, поред огњишта. Обасјана пламеном ватре, Анина хаљина постала је прозирна. Испод се јасно осликавала њена голотиња. Упркос годинама, Ана је имала лијепо, извајано тијело. Дивко престаде јести, али није могао престати да је гледа. Осјећао је да га обузима пожуда, као никада раније. Мушкост му се укрутила и плашио се да се помјери, да старица то не запази. У исто вријеме, замишљао је да устане, узме је у наручје и однесе до постеље од кожа и сламе, у другом куту колибе. Силно је желио скинути јој хаљину, раширити ноге и забити своју мушкост у њену стидницу, све док не проспе сјеме по њој.

Наједном му се замрачило пред очима. Затвори капке само на трен. Када је поново прогледао, пред њим је стајала Ана, потпуно нага. Била је млада, дуге црне косе и искежених, вучјих очњака. Узе га за руку и подиже од стола. Поведе га ка постељи. Скочи на Дивка и обујми га ногама око струка. Младић ослободи своју мушкост и рукама је прими за задњицу. Осјети да му се уд пробија кроз њену врелину. Ана га је гушила пољупцима. Срушише се на постељу. Својим тијелом га је заробила и увијала се у заносу над њим. Дивко је буљео у Анине велике груди које су ритмичко играле пред његовим очима. Од надолazeћег сладострашћа, почео се трести, све више, неконтролирано...

Пред зору, потјера становника Бојке, са бакљама у рукама, уродила је плодом. Пронашли су Дивка, полуголог, склупчаног око трулог пања. Тресао се у грозници.

Босонога дјевојка плесала је уз музику попаца, по ливади прошараној пољским цвијећем. Ланена хаљина и њена дуга златна коса вијориле су на повјетарцу. Сакупљала је љековите траве и уживала у прелијепом, прољетном дану. Траварству се учила од своје мајке, а мајка од баке и тако генерацијама. Иако занесена травама и игром, запазила је стаситог младића са буздованом у руци. Приближавао јој се из долине жуборавог потока. Застаде и дочека странца.

„Здраво била, дјевојко“, обрати јој се младић.

„И ти странче. Из далека долазиш?“

„Ја сам Дивко Вуканов, из Бојке сам.“

„Чула сам за твоје село. Са друге стране је планине. Необично је да сам ходиш, далеко од куће и својих.“

„Трагам за неким, већ је седмо љето. Ја и мој буздован, никога се не бојимо. А, и ти си сама. Лијепа си дјевојка и неко би ти зло могао учинити, боље кући пођи.“

„Весна се зовем и нисам сама. Ту у шумарку је мој побратим Стрибор. Он ме чува. Његове стријеле моје душмане у срце погађају.“

„Мене је давно једна стријела погодила“, Дивко начас обори поглед. „Дуго ходам, тједнима, одморио бих неколико дана. Да ли у твом селу требају радника? Знам све послове, радим за постељу у куту, кору круха и мало чорбе.“

Весна и њен чувар, побратим Стрибор, одвели су Дивка у њихово село. Бјелобријег је ушорено село, лијепих дрвених кућа, а ограда је и заштићено високим, наоштреним кољем. Веснин дјед Војихна, ведри старчић дуге бијеле браде, живи у кући близу јужног улаза у село. У поодмаклим је годинама, и

како су се кћерке поудавале, а жена преминула, живио је сам. Требала му је помоћ око пчела, коња и друге живине.

Снажни, вјешти и вриједни Дивко, наредних дана, својим радом и залагањем у домаћинству, лако је стекао симпатије Весниног дједа. Војихна је имао четири кћери, а у Дивку је све више видио сина, којег није имао. Дивко је стекао још нечије симпатије. Сваког дана Весна је обилазила Војихну и његовог радника. Доносила им је свјеже млијеко и храну, али и дах свјежине и цвјетну круну на глави. Разговарали су о селу и благу, о љековитом биљу, планини и рађању живота у прољеће. Дивко се осјећао пријатно и задовољно у Веснином друштву. Посебно му се допао њен широки, искрени осмијех и ведри поглед из небоплавих очију.

Сунце је најзад провирило иза облака. Претходних дана, дажд се срушио на село. Дивко је поправљао плот недалеко од стаје, а пчеле су зујале око оближњих трнки. Весна му се тихо, на прстима приближавала, хтјела је да га изненади.

„Видим те“, рече младић, није се ни осврнуо.

„Их, како си ме видио, зар имаш очи на потиљку?“, љутну се Весна.

„Не, али имам уши. Ниси била сасвим тиха.“

„А, зашто си ти тако тих и повучен? Чула сам у селу да се распитујеш за неку жену, да ли те она мори?“

Дивко се намрачи, склони поглед у страну:

„Било је то давно. Срео сам је ненадано, у шуми, на планини. Учинила ме је мушкарцем и дала ми је своју љубав. Десио се чудо и нестала је. Оставила ми је немир и жудњу. Годинама лудим и трагам за њом.“

„Знам за њу, и други су чули о њој, али је се плаше и нерадо о њој говоре.“

„Ана се зове, да ли знаш гдје је сада“? Дивко узе Весну за руке.

„Не, али свуда је има. Њено право име је Морана! И није ти дала љубав, већ само пожуду. Дивко, љубав је кад те заболи ту“, Весна прстом убоде младића у груди. „Љубав боли, али није болест. Пожуда без љубави је болест!“

„Лажеш, љубоморна си и лажеш“, загрми Дивко. „Само сам овдје тједнима вријеме губио. Сутра зором одлазим, тражићу је док је не нађем!“

Младић се окрену и журно оде подмирити благо. Весни клизну суза низ образ.



Цијелу ноћ, Дивку се вртио један сан. Ана, лијепа и млада, искежених очњака, лежала је обнажена и миловала своје груди, бедра и међуножје. Палацала је језиком и дозивала га. Онда би се појавила Весна, са цвјетним вијенцем око врата. Насмијана и ведра, плесала је по ливади...

Пијетлови су најавили Зарју. Младић је спремио свој завежљај. Јак стисак руке са Војихном. Старац је склонио поглед у страну. Очи су му биле црвене и подбуле, и мушкарци понекад плачу. Дивко узне буздован и одлучно изађе ван. Дочека га свјеже, росно јутро и мирис липе.

Корак по корак и Дивко је стигао до задњих кућа Бјелобријега. Био је сигуран да га неко прати. Ситни кораци су ишли за њим, настојали су бити тихи, али ипак не довољно. Није се обазирао, само је убрзао ка узвисини, према шуми. Наједном, ипак стаде и окрену се. Знао је да ће угледати њу, Весну! Младић одбаци буздован и завежљај и журно крену ка дјевојци, а она му потрчао у сусрет. Чврст загрљај их споји, док се сунце рађало над планином.

„Овдје, овдје ме је забољело!“ Дивко стави своју велику шаку на груди. Весна обриса сузе, вратио јој се осмијех и ведрина.

Из заумља – Томислав Крсмановић

ЖЕНА КОЈА НИЈЕ ЗНАЛА КО ЈЕ

Torna casa Maria²

Сусрет у малој сали

У малој сали одсутних и бледуњавих, огледало окачено о зид је удвостручавало лелујање магловитих женских обриса. Лелујаве контуре жене су се храбро усмериле право ка моме седишту, приближавајући се, главу је држала љупко савијену испред себе.

Уз звучну ломљаву огледало се изненада обрушило на под. Изломљени делови су се пред мојим стопалима одсјајима поигравали, као живи су умножавали магловите црте раздробљеног лика.

Распарчана сенка на тлу је подрхтавала, змијаста траг се полако уобличавао, уздижући се са тла, у свој својој магији потпуности усправи се на ноге испред мене, изокренуте црте лица постепено дођоше на своје место, у једну целину. Осматрала ме је нетремице сво време право у очи, нема и дубоко замишљена. Као да ме је познавала одувек.

Присутни говорници ме нису нимало ометали њиховим неодређеним љубопитљивим погледима.

Док је седала безбрижно баш поред мене, одмах сам препознао Сибилу.

Вратила се из Равнице?

² Марија се враћа кући

Прошапута ми стидљиво неколико речи. Њене очи прикривене пролећњом благом кишицом, узбуркане и нежне, су ми причале тугу и носталгију. Ослушкивао сам занет њене тајне донете са далеких, давно заборављених стаза.

Приби се уз мене, осећао сам додире њених дрхтавих прстију. Ослањала се на моје раме, посртала је усамљена у тамној ноћи пуној цомби. Погнута до земље, падала је, па се подизала. Јадала ми се, молила ме. Да се спасе, на крају нађе уточиште у птичици, свој у жалосној црној одори. Окачена о црну влажну грану Дрвета Седмог неба, се исплакивала у киши суза које су долазиле из Равнице.

Изгледало ми је, то је био мој први утисак, њена смелост стидљивост је ипак очекивала буру. Или?

Уместо тога, био сам потрешен, она ми је прошаптала неколико чудних речи, предала ми се, скоро поражена:

„Ја не знам ко сам. Понекад тражим себе у сусрету са неким другим. Кад волим постојим.“

Потом је жена-дух изненада нестала, истим непознатим путем којим је и дошла. Напуштајући присутне, њена носталгија ми није чак рекла ни довиђења. Али њен дух није никако напуштао место. Моја опсесија се даде у потрагу за ишчезлом мистеријом у тамној ноћи Београда, града преплављеног свакојаким ругобним духовима.

Сусрет у Малом кафеу

Сибила је данас поново дошла, никако не знам, ни одакле, ни како? Села је изненадно поред мене у скоро празном београдском кафеу смештеном у ширем центру Београда,

града препуног мистериозних духова Балкана. Сасвим близу нас, каква необична раскрсница! Простране улице Френклина Рузвелта и Џорџа Вашингтона праве гигантски крст.

Ми би хтели, Сибила и ја, да прикупимо по животним странпутицама разбацане делове, да их сложимо у слагалицу. Уместо да се будан свим снагама посветим дуго очекиваном сусрету, наспрам ње сам био одсутан, укочен, ипак, трудио сам се, тражио сам збуњен и онемоћао њен истински лик, у њеним очима, у лицу, речима, у сагибању тела. Суморан облак ми је запретио, мисли су ми нестајале као рибе украдене од подмуклог невидљивог подводног риболовца у дубинама Пресушеног мора. Сво време ми је претио харпуном, што га је држао високо у рукама.

Мелодија „Torna casa Maria“ у трену утихну.

Наш сусрет се заврши. Мислио сам одлазећи тужан од ње, да је нисам пронашао. Да то није она жена-дух из нашег недавног сусрета у Малој сали. Ово је нека друга.

Али, на растанку од ње на тротоару испред бистроа, радостан спазих бљесак у њеним очима

Да, обрадовах се, то је Она, то је њен стварни лик. Открио сам је! Вратила се себи.

У трену, магловита сенка нашег првог сусрет искрсну преда мном у свој својој потпуној целовитости и тајанствености. Сада је зурила упорно и стакласто у моје очи, као да су огледало. Тражила је одсјај Себе, оне праве. Убеђена да ће успети.

Стајао сам наспрам ње опчињен њеном стидљивошћу, њеном проницљивошћу, њеним недостатком самопоуздања, њеном страсном потрагом за сусретом са самом собом. У ствари са мном. Она је веровала у дубину моје

наде, мојих страсти, сумњи и сумњичења. Њена мудрост пчелице је зрачила у моје очи благе сунчане зраке.

Алузија на очекивану страст. Или?

Одлазећи, учини ми се да остаде празна тишина уместо поздрава:

„Журим се, презаузета сам.“

Заизгледала ме је безнадежна, зебњива, преплашена од неодмерених речи, од уобичајених могућих погрешних процена.

Уместо накнадног радосног поздрава сусрета са собом, птичица је као по инерцији, прхнула крилцима у небеске висине својих жеља, право у срце буре пуне небеских муња. Или?

Упркос свему, њене очи су ми саопштавале:

„Довиђења. Ускоро.“

Удаљавајући се од мене, казала ми је тихим поражењим гласом, исто што и Сибила:

„Када видим себе у огледалу једног сусрета, тада ја стварно постојим. Видела сам се сада у твојој зеници. Од овог момента ја поново постојим.“

Сибила, ја сам увек Ја, упркос времену. Онај стари. Сети се, напуштајући ме давно на змијастој дивљој реци, кроз шум побеснелих таласа, или можда у тишини плитког приградског језера препуног мужевних купача, певушила си: *Je reviens te chercher* (*Вратићу се да те потражим*).

Ти си се вратила.



Млади пишу – Петар Јевтић

ПОСВЕТЕ

Како се од Њега исправљао поглед и пљувао на простор што се напред матерично цепа, тако је и Он постајао све разливенији док је посматрао постројена слова, незадовољан туђим (својим) рукописом.

Књижар. Несрећни стваралац.

То је поглед и лик човечји одређен словом и говором страница описан и дат. Он гледа те стране и пуца под његовим притиском лепљена кичма корица.

Певају мртва тела његових књига.

На сваком почетку, пре него што напне јару погледа да сагледа што је други мислио, стоји реч нештампана, ограничена на рукопис што пада укосом, неодређен потпорним линијама да га усмере и даду му пут. То је глас човечји од Човека што тражи туђе присуство на свему што има и што му је у руке дато. Човек усамљен.

Још му недостаје неко да му пише те речи. Да их саставља.

Прву је сам себи написао, руком што се крунила од пргавог узбуђења, јер лаже и ствара другог човека.

За другу је тражио други рукопис, да се од прве разликује. Имао је, тада, један бескућник што му је писао по речи његовој за њега. Испрва му није било јасно зашто Човек неће сам да пише, али га је метално око са жигом праведних цркава натерало да ућути.

Онда је научио да рукопис мења. За трећу. Четврту.

Седму. Једна рука, десна, заједничка свима људима, који се измишљају из туђе разједености. Сви да деле ту руку, јер немају своја тела.

Упознао је онда неку жену. Купила му је књигу.

Претходне је касније сам спалио. Мирис је био непријатан.



КАСАПИН

Он, јасно, није могао да објасни то преламање у нутрини, параболом шкорпијског репа, но није ни пробао. Остао је да слуша покрет свој и глас са друге стране тела, наспрамно, у посматрању, као одвојено за њега и од њега, у покушају да види шта ради и прича, безуспешно. Видео се, без препознавања, али је соба остала онаква каква је била, мада га и то није интересовало. Он ствара и ствара и врши своју дужност, само то.

Просторија је сужена и издужује се сежећи за својом крајњошћу, уска по боковима, подобна за опкорачење. Таласисти састав зидова, не под прегибом погледа мутног од врелине, но по градњи што у себи чува фосиле крупног шодера у месу малтера, руши се пред оком и склапа крцајући. То су незграпно лепљене коцкице, непредвиђене једна за другу, да стоје наспрам себе и друге и да се држе заједно у градњи која сужава њихово биће. Препознају се као неисправиве неравнине, па се крцају и отресају саме од себе, тарући се у одређеним слојевима, да се цигла као ланчасто мишићно ткање појави под тромбоцитним покровом глет масе, прашковите при удару о го под. Оне јесу и упијајуће навике статичног, па заједно са собом и са сопственим цревима од плетене и прекуване жичне конструкције гутају и топлину жеге

и звук. Горе, над сваком злобом синова слепог Дедалуса без либеле и знања, круни се и плафон од плача. На њему су повешане шипке, шине за обешене, који се у соби крећу, по редовима.

Доле, кад се спусти поглед и упије несталност простора, повешана је на ченгелама мртва стока, што клана што цркнута, једнака по крајности. Брци металних шиљака пролазе кроз распорене глежњеве, сечене тетиве ножног прегрета, да се сва тежина обеси на прорезе. Та фалусна уздигнућа која стреме чврсто се качећи на већ виђене шипке не престају да се смеју и смеју, гадећи се притом у углу металног звука, који их одаје, и себе и свога посла. Доле, речено је, кад се спусти поглед и упије несталност просотра, повешана је на ченгелама мртва стока, без изнутрица. Кроз звучне ломове распорених ребарних ксилофона, по простору прореза, од дна одстрањених гениталија, до грла које бескрвно виси молећи да дотакне земљу, пролама се још гласје и сагласје умрлих, тихо. Хорском прецизношћу, они се ритмично по гласовима деле; *a-capella*. Редови, редови, па скупови и проламања, ричање, дакле, што се види и осећа у дну разлабављених гласница, рашчивијаних. Први глас — отвореним покретима, високо, пропињући тонове у крајње ћошкове зидних таласа, да би се вратили мајци и оцу и сестри још, од којих су настали. Други глас — понизније, у доњим кутовима, плесом ловаца белих глава, тамо и натраг. Трећи глас — од плафона према којем скаче, да би пао на под осетивши тежину своју и својих тонова, да га прођу жмарци од колена до кукова, у правилном покрету који се броји и мери. Први, други, трећи, први, трећи, хоп. Гласови још и мртва тела, било клана, било цркнута, глодана задахом леша, да буду сигурна у једнакости коју им порекло не одређује и не да. Очи су извађене и из опустелих чавкиних гнезда рађа се Црно да прати и обележи нестанак кљуваних јаја, за којима се не

жали, јер се не желе видети зидови и гвоздена врата уточишта за себе и друге; тако је лепше. За слепце нема ни белих штапова, јер неће да ходају, па остају да стоје, свести сахрањене у звук који остаје по њима и за њима, а рађа се из њих, на месту где је била материца, по сећању и импровизацији нове креације.

Ту, где се прах круни и крв даје жељену влагу и топлину речи и простору, у соби која је ван именованог празна као и именовано, ради тај који ради.

Бео и од белог, са рукама од истог премаза и одећом што се вуче за њим — не онако како се очекивало од оних који су га замишљали висећи ту.

Ходе.

Покрет је неспретан и од дрвених ђонова клеца да надјача симофонију, коју неће и не може да чује.

Ходе.

Долази.

Тако иде и иде и неће да стане, све до крајњег ћошка простора, до праотаца, до првих гласова, који певају за себе, но у ритму заједништва, молитву и молитве. То су мудраци одређени на скромност понижености, скрушени висећи мудраци на брцима ченгела. Први је глас још читав док их премерава и тапше, но се гули полако и жали за кором која му се без воље одузима. Пропиње се до рађања из пећине мајкине у јаму туђу, са другима, па само, како је живело, гласом се пропиње и покушава вратити. Или не — дозива то време или на њега упозорава, да се не враћа.

Бели не воли и не слуша музику.

Руке су плеснуле и трљаља се унутарња месишта дланова, у сласти. Сад се то више не чини, већ се спремају очи и покрет за посао.

Глас клецне, но наставља да се моли и дозива друго, паралелно.

Бели не воли и не слуша музику.

Онда узима сечиво које би блеснуло како се очекује да у тој просторији има светла. Смеју му се брци ченгела док их голица померајући их према себи. Онда попусте расцепљени зглобови, јер их боли са друге стране слутње ново уједање, на истом месту на ком их држе бркови. Тад остају ноге да висе, а тело, кад лупне тешко о метални сто, схвати да је остало инвалидно у кусом несналажењу.

Глас стане, ојађен, па пође. Све слабије иде од ритма који се љушти.

Бели не воли и не слуша музику.

Оштрица онда мази тело и правилне његове прегибе и мишиће, па одеђује и сагледава како се ствара звук који из њега долази, делећи га и уситњавајући, прецизно. Не пропиње се течно ткање и не смрди леш, достојанствен у ономе што га сналази. Само пушта и престаје да пева, да га бели подели.

Глас опет стане, гледајући шта се дешава првом од једнаких, који чекају.

Бели не воли и не слуша музику.

Пећина, о пећина материце и почетака, време заостало, Оченаш и јави се Маријо, здраво здраво — ништа. Песма не долази до ушију, већ само путује по својим кутовима, као што је учена.

Бели не воли и не слуша музику.

Само ради.

Следећи.

Следећи.

Следећи.

Тако се леди глас и престаје у висину певати и певати, да стану харфе ребара и остану трубе рогова без одређења.

Бели не воли и не слуша музику.

Утиша се први глас и ехо се први пут поремети.

Прво га је ухо сврбело, па је онда стао да се почеше. Наставиће даље чим мало одмори руку, јер је већ у глави почело да му се врти, да ли од врућине или нечег другог, не зна. Није то било до сада и не би требало да буде ни кад јесте, јер мора да се обави задато. Но онда је видео да то није од топлоте, јер су трнци прошли у хладноћи, која исто тако не би смела да буде, па је има. Није знао шта му је, али је наста-вио да ради.

Кад један оде, следећи ће да дође и да заузме то место.
И би тако.

Повлаче се брци, сваки више од претходног насмејан у садистичкој пакости која се показује да се сакрије сопствена срамота.

Пева Други глас другом песмом, дубљом, пева водом из грла и кркљавим тоном, јасно.

Бели не воли и не слуша музику.

Један оде.

Песма клецне, но се не заустави, јер је мало да један страда и да остали из страха престану, мада не би ни да их има много више.

Бели не воли и не слуша музику.

Други оде, трећи, четврти, колико их има толико оду, да остане један.

Пева и он, но песмом од које је срамота и њега и зидове који га чују.

Бели га не чује, јер не слуша музику.

Како подели по гласовима и звуцима тело сваког од трубадура, од цркнутих стараца-певача, или заблуделих орфејаца у паду младости, тако се бело, што је његов продужетак и слани знак, ваља преко комада и обележава их за оно што долази.

Кад последњи престане, тад престаје и песма која је друга и други пут се знање ускомеша.

Сад је притисак у глави и непријатан пулс и такт дужинама слепоочничких куцавица. То су добоши које осећа и чије коже жели да поцепа и раскида, било зубима било ножевима што их има колико се могу имати. Као да му се спава и да би заспао ту, са мушичним одјеком у глави и јагодицама, кога се гнуша, мада је он сада неподношљиво прихватљив у односу на оно што је друго и са друге стране, што га сужава, а што исто тако не може да позна.

Кад крене да се топи и трећи глас, тад се губи свака жеља за песмом, па се ради по снази навике, како је рађено из потребе и дужности на почетку, који ће са костима бити сажет у таласима зидова. Кад крене, неће се зауставити, зачуђујуће слично песми, која нема моћ.

Бели не воли и не слуша музику.

Тако се одмарају и последњи брци, па се могу вратити с усана, са којих су побегли да не слушају оно што се у шапату говори, жељни песме која ће гвоздено месо њихових живих лешева вибрантно додирнути у еху који их дражи.

Бели не зна да је песма престала, сада потпуно, јер није ни знао да се пева, или није желео да зна, јер не воли музику.

Само ради даље и ради.

Тада долази трећи пут.

Сад је тишина сигурна (иако није), јер тек сад види да је зујало нешто; можда вентилација, која је ипак угашена, да се струја не троши, или циркулар и лавез и рој буба и плесак месишта и дланова и куцање обуће о под и трептећа сјајлица у старачком кашљу, климана врата и гребана од домаћих паса који миришу храну, све. Да није све од тога, од звукова чија је стварност опипљива и који га притискају, када се разделе од континуитета појављивања? Када постане јасан и звук костију и тарење трошних хрскавица, кад се чују струнице мишића и кад се осећа померај и чује, кад дисање постане предмет свести, па се на силу и по тачности знања дубље и спорије одвија, кад се чује онда како

се пуне и празне плућа и чује се крв која тече по својим путевима, онда водоводи вена и трептање очију, као куцање лептирова крила о светиљке, па незадрживо затезање коже и безнадно лупање језика о зубе који гризу један другог, шкрипом, кад се чује струјење пљувачке, своје и туђе и гутање као отежано спуштање ждрела, кад висне ресица са доње стране понора као последњи конопац за који се може ухватити при силажењу и кад кипти казан киселина у дну трбуха, кад се чује како се без воље сокови пола слежу у уд у који капље течност радости и семе животног зачетка, кад се, коначно, чује мајка звука у животном дамару, у непрекидном и повишеном пулсу од непријатног знања да је сваки звук разлучен, тада се бол повећа још више. Чуће се и мисао и њено зујање, електрика нерава при рефлексном потезању руке, кад из њих избије сечиво на металну површну стола у неподношљивој гласноћи, чуће се да се чује, ухо ће се чути, унутра, преко опни, где ђавољи Хефест удара чекићем ковући двосекли мач, чуће се и ваздух и његов састав и пржење светлости и таласни спуст зидова по сопственим облинама сала, чуће се прах и прашина у падању са плафона и избијању из крајњег подножја земље, где сваки газ може тактнути камичак као згажени клиторис, па да он зашкрипи у тону који постаје неподношљив за слух. Све ће се чути кад престане песма. Стао је, недовољно свестан да призна себи и својој мисли како не зна шта му је и шта би могао да осећа. Он, јасно, није могао да објасни то преламане у нутрини, параболом шкорпијског репа, но није ни пробао. Остао је да слуша покрет свој и глас са друге стране тела, наспрамно, у посматрању, као одвојено за њега и од њега, у покушају да види шта ради и прича, безуспешно. Видео се, без препознавања, али је соба остала онаква каква је била, мада га и то није интересовало. Он ствара и ствара и врши своју дужност, само то.

Али није тако, није.

Брци су празни и већ се враћају кућама, да изгледа да је соба празна у непотпуности песме, да се не чује ништа, иако се чује све, јер зна бели отац и створитељ да је нешто учинио, иако не зна шта.

А онда, последњом снагом мяса које се топи и поприма мекоту у грумуљичастим засторима, куне се и дозива бог и мајка и све у клетви која би могла да се цитира, али неће, јер је битна њена крајња мисао, да ако се не чује песма, чуће се, онда, звук, сваки и било који. Да буде сваки покрет, какав год, слушан.

А добро се зна да бели не воли и не слуша музику.

Када је, оптерећен и у глави погубљен од чујности покрета, узео први комад мяса у руке, осетио је, као да је први пут после неког времена успео да се пробије додир и поглед преко слуха, топлину мртвог комада и дамар који га у живости затеже, иако је парче већ расечено и одређено само на себе.

То се чула клетва, по последњи пут.

За њега клетва, да слуша.

О ПИСЦУ

Петар Јевтић, рођен у 2004. године у Нишу, бави се књижевношћу. Члан је Удружења младих књижевника Србије, добитник више награда у области поезије и кратке форме, уврштен у бројне зборнике поезије и прозе (*Између два света*, Зборник редакције *Шраф* (у два наврата), *Други песнички зборник УПС-а* и др.) Пише за портал и радиопис *Нинодраг ВАУ-АРС* (Вршачка афирмација уметника). Поред писања бави се књижевном, филмском и позоришном кри-тиком.

Живи и ствара у Нишу.

Пет песама – Саша Скалушевић Скала

СУСПРЕТ

сада смо у Котору
очарани зидинама које
бршљан лоза и маховина лижу.
опијени сланим мирисом мора
загледани у модру дубину Боке.
Свети Трифун нас води
у своју омиљену гостиону.
браним се
ја сам без гроша, кажем.
други имају
иако сам жедан.
одмахује руком радосно говорећи
како ћу му и овако
када се будем вратио
Рајцу каменом граду
тужних и пустих пивница
крај завета и винограда
испевати неку нову здравицу и песму
напити се црвеног вина у његово име
али тако да ме сви чују.
успут срећемо Сарацениса
како са супругом Маријом
заједно руку под руку хита
тражећи верника за спас
своје грешне душе.
не чују наше дозивање

ВАЗДУШНА ЛИНИЈА

у тај час очи вам се топе
или то чини пурпур у којој левитирате
калеидоскопно окно
трзај и жмарци
туфер вата брауниле
звук полицијске сирене
ватрогасни камион
расходовано возило хитне помоћи
које хита у празан простор
док се дављеник
загрцнути срчани напад
ноћни препад
вирус короне
каква друга несрећа
одвија сасвим близу

летњи ниски притисак
спарина и људска укусна со
у суседној улици или соби
готово пред нама
ствара се наратив
будућа преподневна уз кафу или пиво прича
у којој смо због своје равнодушности
немоћни да помогнемо
устанемо или само зинемо

знам
свака власт је насиље над људима

РАСТАКАЊЕ

изазов те свирепе белине
подсећа те на стварање Света.
траг који остављаш
који уосталом тако добро познајеш
води те некуда и негде
то је онај гареж
усирени пепео од кога
сковала си нож
мач, бодеж или сабљу.
њима још само комадаш
пијаце и гробља.
увек оно што ти је најближе
и најдраже.
као тиранину под прстеном.

невешти упрљани Град
утрнуо од истрошености
који редовно посећујеш
под крабуљом и
кринком заразе
вероватно из бојазни
од разочарања и снаге сна.

хабање која си му приређивала
бесконачне ноћне шетње
заобилажење сопствене улице
и тако то (без набрајања)
уосталом мајстор си за то

зар не?
лош призив и креће ударац.
потилјак или чело
само изабери.

то можеш увек.
можеш овде и сад.
не сутра.
не тамо некуд где желиш да одеш.
фјордови и напуштена острва
су још далеко.
рогови на капи слободе
се тек назиру.

унапред знаш како се то ради.
кроз хрпу скривеног искуства
стеченог у нитогенским фалелама
шпајзима пиштољ махале
околних влашких и латинских насеља
одбачених предграђа.
то је готово твој рецепт:
требаш само бити тужна
неутешена и помало сама.
избор по мери ствари
сопственом старењу и врењу
већ ће само доћи.
јер све је то река Данубе
уосталом то је твоја колиба
отечаство
испред и иза нас

оно што нас спаја.
зачини и твоје мајсторство
већ ће одрадити свој
део тока
онако како се моруна
од најмање једне тоне
испод зимовника хвата
код Луке Прахово
сувог сидришта
трећег прста пркоса бране Ђердап два.

шест дана еуфорије
заноса неизбежног конфликта.
то је твој кућни распоред
у врећи за спавање
звоњаве шумова јулске ноћи расплета
неизбежног укуса
слатка од ватре.

АНТИХРИСТ

наш антихрист не долази из Јерусалима
већ из Прогорелице
окоLINE Краљева
он је телевизијски водитељ
личи на скину геја
полуиндијца полуганција
нешто баш баш између
што му омогућује

сав публицитет
локалног гледалишта
модерног друштва
треће или четврте Србије
које маструбира
на његов глас.

ПОТОМЦИ

дивљи коњи газе
по разбацаним књигама
из којих расте глава.
хоће ли се она отворити
показати страну
речи слике
или број.
оно што је остало
након потопа.

О ПЕСНИКУ

Саша Скалушевић Скала (1981, Неготин, СФР Југославија), од 1998. године објављује у књижевној периодици код нас и у региону. Објавио је књиге поезије „Митови и сенке“ (Народна Библиотека Доситеј Новаковић, Неготин, 2014), „Пластична Александрија“ (Друштво за афирмацију културе — Пресинг, Младеновац, 2019), песничку збирку „Рекреација пре пакла“ (Друштво за афирмацију културе —

Пресинг, Младеновац, 2020), „Свакодневни покушаји апокалипсе“ (Друштво за афирмацију културе — Пресинг, Младеновац, 2021).

Заступљен у више песничких антологија и зборника. Превођен на румунски језик. Један је од оснивача „Крајинског књижевног клуба“ са седиштем у Неготину.

Члан је удружења културно-туристичких стваралаца источне Србије *Културисток*. Од 2007. године стални је члан редакције часописа *Буктиња*, сарадник часописа за књижевност, уметност, културу и библиотекарство *Библиопис*, а од 2019. године постављен је за главног и одговорног уредника часописа за књижевност, уметност и културу *Буктиња*.



Четири песме – Саша М. Угринић

ПРЕД МАЈСКО СВИТАЊЕ

Ноћно небо заклоњено скрамом измаглице
Понека луча сјаји издалека на рубу
Свежину што ми додирује кожу
претварам у пољубац
Удахнуо сам мирис ђурђевка
и уснама га спуштам низ твоје капке
Уснама сливам планински мед теби на усне
Јагодицама додирујем звезде
придремале у меандрима твоје косе
Упредам своје у твоје прсте
Док те њишем полако
на љуљашци од месечинасте свиле

Ја сам витез у кожи просјака
Просјак у одећи витеза
опчињен твојим древним погледом
и једним твојим васељенским осмехом
Једна од лептирица
поново ми благосиља сан
Тако и ја драга желим да ти уђем у дан

Кроз отшкринут прозор
вечерња свежина поче ми на рамену
Трагом јутра хитам
да те пољубим у врат

где је маслачак слетео
И да ти помилујем груди
бледе од копрене облака
и од праха Млечног пута
који се посуо

РАСЛА СИ КРАЈ ВОДЕ

Порасла си крај воде,
због које су
брда таласита,
шуме зелене,
обале светлуцаве,
сунца добронамерна,

усне меке,
а загрљаји љубавника
као океани.

Расла си крај воде
над којом се облаци обле,
птице лете височије,
у дослуху са срцем
што шаље срце пошиљкама.

Крај воде,
у коју се моје воде уливају.

ДОЗИВАЊА

Све је било обојено њом
и дани и киша и ноћ
Корачала је тише од
шушкања лишћа и
јежа у винограду
Лебдела је мојом душом
као лептир у пролећу

Сада ме њене очи гледају
са визир-куле крај
неког океана
Њена ми се песма ушуња
у сан Дах њен замирише
на огреботини

Благословена је маслацима
на обронцима и булкама у жити
Затрепери ми стихом
Садрхти са жицама гитаре

Ћутим
Покушавам да се смирим
од таласа
у траговима
Зурим
Разоткривам
мимикрију
што глуми

удаљеност
у заносу обданица

Ћутим
Не би ли је боље чуо
Ту је негде око мене
и кад помислим
да сам је заувек изгубио

Она игра
у черги луча
закошена на бојама
галаксија
Прелива се
у аортама
и димензијама

ПРОЛАЗНЕ ПОЈАВЕ

не плаши се мрака
мрак је пролазна појава

као младост и живот
болест је пролазна појава
самоћа је пролазна појава
смрт је пролазна појава

не страхуј превише
воли истражуј

живи

живи

појаве

су пролазне

у игри

не брини због сиромаштва

(трошно је

ко богатство)

у тузи не очајавај

срећом се не опијај

све је то пролазно

смањуј се и расти

лудирај и уозбиљи

јер си пролазна појава

или можда ниси

ово је прилика

јер имаш чиме

да искусиш

и резонујеш

док пролазиш

кроз шарени филм

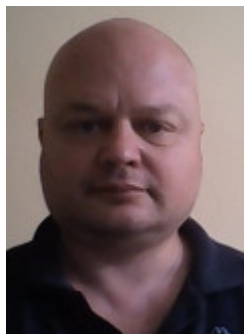
и сијаћеш небом

и кад твојој звезди

згасне сјај

О ПЕСНИКУ

Саша М. Угринић (1971, Велика Плана), дипломирани машински инжењер. Пише песме, хаику, кратке приче и афоризме, подстакнут остварењима и покушајима познатих и не толико знаних савременика и свих оних који су за собом оставили видљив и мање видљив траг.



Активно се бави поезијом од учлањења у СКЦ Крагујевац, 1997. године. Повремено објављује на интернету и у књижевним зборницима.

Објавио две књиге поезије: „Језик жеђи / Тренутак цвета“, са Славишом Крстићем (Дом културе Ивањица, Ивањица, 2007), „Отварања“ (ауторско издање, Велика Плана, 2015).



Три песме – Борислав Батин

ЕКВИЛИБРИСТА

Не није то сан
Већ еквилибрира дан

Позната силуета на месечевом диску
Затегнута струна између јаве и сна
Пјан месечином с чашом црвеног вина
Ходим промрзлим осмехом пијанисте
Дивљаним ветром ношене пахуље блуда
Непробуђено удахнут туђим сновима
С клоновским осмехом веселе туге
Скачем кроз ватрени обруч самосвести

Не није то сан
Већ еквилибрира дан

ПРИЈАТЕЉУ

Немој се освртати
када чујеш мелодичан
добро познати глас,
ни када осетиш поглед
који ти буши ауру,
онако с леђа,
кукавички

додирне те по рамену
с намештеним осмехом
подлаца.

Немој скидати маску
чак ни када спаваш
и све инкогнито сањај
на туђем јастуку
ледне снове еским
у житким пределима магле
диши непознато,
ван ритма сањалице
у маскирној униформи
шамана.

Немој чувати успомене,
јер твоје сећање
осветнички те прати
тражећи од тебе правду
и свака рањена травка
оптуживаће те,
за све оловне кише туге
у мемоарима пајаци
и свих познаника очаја
који парадирaju славом.

Немој никада тражити себе
не смеш се наћи
ни у мислима неког
путника добронамерника
ни у химни љубавника
и духа авантуриста

путуј без свести о путу
јер чак ни тамо далеко
где никада нећеш стићи
тебе сачекати нећеш моћи.

Треба се изгубити, побећи
што даље од себе,
отићи бестрага — часно
у непознате пределе,
осветљене
подразумеваним сјајем,
анонимности јасне...

А време зарлауче — па стане

Овде и ту на крају света
Зиме су нам тако дуге
Руке нам увек хладне
Ноге су зарасле у нокте
Косе масне оседеле дуге
Испуцале у крви бледе усне
Очи преплашене кô у звери
Неокупаних душа у смраду
Са распареним зубима зла
Жваћемо зарђало време
Сагоревамо све осмехе
Нарицајући наопаке песме

А време зарлауче — па стане...

Овде и ту на крају света
Ветрови раздувају снове
Несањани дани пролазе
Хранимо се сивом маглом
Вучемо се окованих мисли
Безнађе нас упрегло у коло
Руга нам се у свирепу око
Не видимо огледаног лика
Зрцала нам беже од очију
Гласови се оковали ледом
Те молитве у жељезу јече
Шапатом дозивамо мисли наде

А време зарлауче — па стане...

О ПЕСНИКУ



Борислав Батин рођен је у Београду 23. децембра 1954. године. По занимању је инжењер машинства. Од ране младости пише поезију и прозу, објављивао је своје текстове у многим штампаним и електронским медији-ма.

До сада је објавио: Зборник сновидости — збирку поезије, есеја и кратких прича, (2001), Три дана новембра, роман (2004) и исте године био у конкуренцији за Нинову награду, Логонаути, научно-фантастични. роман (2004) који је преведен у дигиталном издању на енглески језик и налази се у националним библиотекама САД, Аустралије, Канаде.

Живи у Београду.

Две песме – Вук Стевановић

ГРОБ

О, дивног ли места за лежальку:
Коло дрвећа штити од сунца, ни ветра нема
Покошена трава, увијена у брежуљке сена,
Испод ногу имаш друга, иза главе мајку
О, дивног ли места за лежальку...

О, чудног ли места за лежальку:
Нема свађе, грубих речи, не, сви ћуте
Ако неко некад крикне... остали се не наљуते!
Само ветар носи речи ко да тера барку
О, чудног ли места за лежальку!

О, дивног ли места за лежальку:
И дивног ли за састанак места: испод неба
Ти ми причаш а ја спавам — тако ти и треба
Па ми шапћеш место свега успаванку
О, дивног ли места за лежальку!

КУРТИЗАНА

Радила си ствари које моја Ана, не би ни за живот.
Радила си ствари за хиљаду јена
Па ипак те гледам и пишем о теби,
А Ана је мени, вероваћеш — жена.
Радила си ствари а за које Ана, да постоје не зна

Радила си ствари а била си трезна...
Светови се мимоиђу, а тачка је песма
Светови се мимоиђу, деле их времена...
А твој свет су: крв, маслине, вино и промена...
А свет моје Ане: књиге, вино и моја рамена.
Ана пије бело вино на трпези части
А ти пијеш црно вино с кажипрста власти...
Радила си ствари које моја Ана, не би ни за главу
Радила си ствари за хиљаду јена,
Па ипак те гледам као писац жртву, за сопствену славу
И пишем о теби; ко да пуцам у јелена...
Али да би „тачка — песма“ била она права
Морам да те видим кад си „мало — Ана“.
Када лежиш, прозрела и сама;
Завршивши ствари које ради свака куртизана...
И паметним очима, а благим ко лама:
Погледаш у мене, који нисам тама;
И са којим ниси... „као свака куртизана“,
Не, ја само мимоиђем, као свет без срама
И видим те како плачеш; сузама без стана
Желећи да приђеш оном другом свету,
Чија врата тихо беже, „том свету без мана“...
Радила си ствари које моја Ана, не би...
Радила си ствари за хиљаду јена
Ал' плакала сузе које моја Ана, не би ни да умрем
Е — то ми је жена...

Тиховања – Лазар Тица

I

У несне туга ме
У веке века
Земаљским гледом крену

И проговорише поља
Изви јој гласом

Оболи песма обезвечена
Тугом у рефрену

II

Вилин ли коло около
Мене саплете лук

Па зашумише шуме
И проговорише траве
А свуда мук

И нем ја у муку
На траг јој чиним ступ
И тихо тише у ступу
Безбожан целивам руку

III

Заплати се мишљу кô цвет
И душу настани бог

Бдењу обожен крет
Грешан чиним кроз ноћ
Никад не одноћила бдења

Кроз помен ми у поход дође
И у њој без греха
Завапим огрешења

IV

Завитла име јој ноћ
Не зајутрила заноћења

Тишине глас у пролом
Извије се из заточења

Опет ми близу бог
И искон-душа
Са рођења



V

Литурзи-појем запојем
Име јој у свет пој

И грешан мада заиштем
Цел за неспокој

Ал' оглуви у неба чул
Тихујем на сва чула

Тиховања небом се прочула
То она се кроз поноћ зачула

VI

Молитвом грешан грем
Од сагрешења
Греху се земљи вратим

Надан
Са разрешења

Беспутно крочи нога
Ње нема на путу

У души све мање бога
Век ми у минути

Преводи – Милан Тасић Д

ХАИКУ И ТАНКА О ЖИВОТИЊАМА³

Избор: Жорж Шапутије⁴

ПАНОРМА МАЧАКА

Добар дан мачке
Репом кô клатном она
Њуши околo

Даниел Дитеј



ПАНОРАМА ПАСА

Чет'ри лета тек
А на крају узице
Пас већи од ње

Аник Болар

³ Из књиге: Haïkus et tankas d'animaux. Ouvrage collectif coordonné par Georges Charouthier. Éditions PIPPA, 2020 Paris.

⁴ Жорж Шапутије (рођ. 1945), неуробиолог и филозоф, песник и писац, директор емеритус за научна истраживања у CNRS-у, у Паризу. Уз професионалну делатност, са својом супругом Ван Хуа, допринео је приближавању култура истока и запада. Сем тога, активно настоји да, с различитих аспеката, свет животиња доведе до вишег степена разумевања од стране људи.

Пртљаг мој препун
Тек до врата прати ме
Поглед мог пса

Ан Брусмиш



УКРАТКО С ФАРМЕ

Теве у току
Крици индијске свиње
Сос у тањиру

Изабел Фрајубер-Ипсилантис



Та снохватица
По разбацаном поду
Трче мишеви

Кристин Гију



КРАЈОЛИК СИСАРА

Гле сад их селе
Збијене у кавезу
Веверице те

Ка одредишту неком
У њиховој сам кожи

Жаник Бело



ЗВУКОВИ ПЕРЈА

Капке склопити
Сумраку се предати
Слушати косце

Жан Антонини



Хиљаду грана
Зврје по маслињаку
Гозба чворака

Патрик Жокел



ЛЕТОВИ ПТИЦА

Свраке на грани
Једна оде друга оста
Свађа у кући

Елиан Бидерман

ЛЕТ ЛЕПТИРА

Лет лептира
На уснулој обали
Шетња у двоје

Силвен Арабо

Њише се лептир
То бело пророчиште
Плима ветрова

Ален Кервен

ТРЕНУТЦИ ИНСЕКАТА

Водимо љубав
Оса зујећ около
Извргну сласти

Жорж Фриденкрафт

Екран тевеа
Док траје филм о рату
Мува по њему

Филип Маса

СМЕШНЕ ПАРАЛЕЛЕ

Циркуска шатра
Прслуци боје зебре
На жици за веш

Елен Дик



Мрав који се ту одскора
Успне до ивице прозора
Да из салона се искраде
Но да скочи метар мора
До стабљике беле раде

Лоран Деву-Д'ирек



БИОДИВЕРСИТЕТ

Шта пуж то чини
На леђима корњаче
Одлази клавир

Иван Лпретр



Код пада с коња
Топлину и утеху
Пружају краве

Жозет Пеле



ДРАМА И БОЛ

У мркој ноћи
Умилан поглед тигра
Ах страх од смрти

Мишел Коса



Рањена птица
При сунчевом заласку
Црвено и црно

Ели Дививие

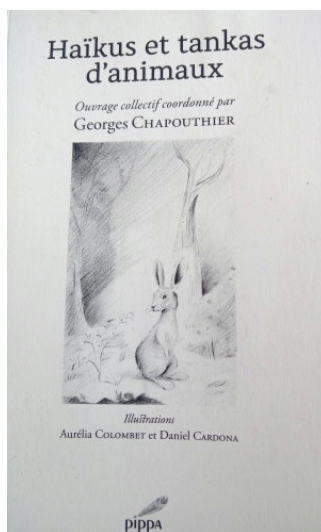


Детињи поглед
Бебе орангутана
Има за ужину она

Због опеклих ногу и руку
Мирис уља од палме

Надин Леон

Превод: Милан Тасић Д.



Белешка преводиоца

Стил и дух француског хаикуа, танке и др. унеколико оду-
дарају од традиционалних одлика ових јапанских поетских
форми, утолико што ритмичност стиха увећавају тако што га
скраћују, или римују, користе алтерацију и сл. Овога пута жи-
вотиње, бића чулна и бића која трпе, делећи често своју судбину
с нама на планети, завредила су интерес француских песника
за поетским изразом (егзистенцијално, морално), посредством
поменутих класичних облика јапанске поезије.

Три сонета – Срба Ђорђевић

САЊАО САМ

Сањао сам да се будим, зора већ свиће;
Јастуком се просула плетеница плава
Анђела Мог: Она се смеши док спава,
А ја у грудима чујем свице и лептириће.

Хтео бих да је додирнем, нежно пољубим:
Али се бојим: саздана од снова нестаће знам
У истоме трену, као на ветру од свеће плам,
А не желим да је више икад, икада изгубим.

И тако у круг: на јави је у мислима носим,
Осећам јој дах, као Анђео ми је ту, поред;
И видим је како се смеши; као Фатаморгана:

Лагано нестајем у вихору ничега; животу пркосим!
А хтео бих да све стане, зора да не сване; не лудим:
Да је сањам вечно, да се више никад не пробудим.

ЗАБОРАВИ

Заборави! Нека Те ништа не сећа на мене;
Дуго сам већ као војник на мртвој стражи
На слепом колосеку путог перона где нико не чека!
Чекам да коначно и мој воз за неповрат крене.

А Ти, не мари за то, граби напред и не скрећи с пута,
И учини ми само једно: изађи на реку кад на прагу лета
Тиски цвет са дна реке крене и на Тиси процвета,
Запали свећу и пусти је нека низ реку лагано отплута.

У том је пламичку сва наша љубав од икона:
И ја бих дошао, али знам да овај пут моћи нећу
Јер са пустиг перона возови без возног реда крећу;

А ја бих да кренем; чини ми се да чујем звона!
И знај, чуваћу вечно успомене наше: нека плута свећа:
Заборави! Нека Те ништа на мене не сећа.



СУТОН У МАЈУ

Сунце лагано на хоризонт пада, дан је на измаку,
Чују се цврцци, жито таласа, поветарац лено пири;
На пропланку срна и пиргаво лане пасу а срндаћ вири
Иза једног грма: Лептирић један пркосно стоји на маку!

Бретонка Алиш травнатом стазом весело трчкара: каква срећа.
Господарица јој тихо певуши и лаганим ходом као газела гази,
Застаде мало па призва керушу и нежно је по глави помази,
И још јаче на груди приви букет црвених макова и пољског цвећа.

Из даљине допире њисак пастува и кликтање фазана
Из процвале зове крај стазе нервозно излете врабац,
Сутон лагано пада, на западу хоризонт се жари;

Лагано тишина покрива поље. Смирај је мајског дана:
Стидљиво најпре а онда гласно јавља се жабац,
Вечерас заказује концерт на оближњој бари.

О ПЕСНИКУ

Срба Ђорђевић рођен је у Врању 1949. године у радничкој породици. Основну школу завршио је у Врању. У Загребу је 1972. године завршио Техничку Војну Академију. Као официр ЈНА и ЈА службовао је у Скопљу, Врању, Приштини, Ђаковици и Нишу.

Члан је СКОР-а (Савез књижевника у Отаџбини и расејању Нови Сад) и ВЕД-а Врање.

Објавио је збирке песама „Песме за Врање и од њега“ (2012), „Ете, текна ми тики такој“ (2013), „Пред'ни на т'н'л'к, шпарај време, поитај пол'к“ (2014), „Ступаљка у кал“ (2017), Загубено јагње (стихориме) (2020).

Више допуњених издања „Врањски речовник“ (2013, 2014, 2017, 2019). У припреми Врањски речовник 5. издање и песме под називом „Истрвче“.

Живи у Врању.



Класичне строфе – Немања Ристић

ЧЕКАЊЕ

Кроз прозоре гледах свице и шафране у цвату,
замишљеног погледа што тражи ноћне нити.
Пуштах мисли на слободу у поноћноме сату,
с надом да ће можда, баш тебе и уснити.

Замишљај те срећну, како месечином обасјана
плешеш са звездама, међу цветним пољима лана,
на далеким ливадам изван светлости града,
као у некој песми најлепших балада.

Замишљај и како трчиш ми у наручје,
славећи победу над чекањем што мре,
јер само смо време од живота крали,
док смо једно друго сновима чекали.

Али наше чекање није дан што се сатима отеже
нити једна кишна јесен и пролеће свеже.
Наше су наде мисли, да свакога новог јутра,
чекање престати неће, ни тада, а ни сутра!

Афоризми

ЖИВКО ПРОДАНОВИЋ

(Загреб, 1945)

- Батина има два краја. На једном пише политика, а на другом пише политика.
- Договор кућу гради. Некоме са десет соба, некоме с једном собом.
- И рупа у зиду може одглумити прозор.
- И сабласти воле овај свијет. На свој сабласни начин.
- Има много оних који су против корупције.
Све док корупција не позвони и на њихова врата.
- Изгубио је власт над собом. Јер је изгубио власт.
- Јесте да је телевизија прозор у свијет, али овај наш прљави прозор никако да нетко опере.
- Како се правилно каже: наше корумпирано правосуђе или правосуђе наше корумпирано?
- Лијепа илузија и жељезна врата отвара.

- Ми о вуку, а ловочувар на врата.
- Мушкарац који стално показује своју храброст сигурно нешто иза те храбрости скрива.
- На грешкама се учи. То и крвник мисли.
- На суду повијести најлакше је оптужити оне које је вријеме прегазило.
- Нама слобода говора, а њима медији.
- Наша времена: више је људи који имају чир на желуцу, него карактер.
- Нећу писати афоризме о накроманији. Ту нема ништа за осмијех.
- Не вјеруј свему што видиш кроз свој прозор.
- Није довољно само тако лагати народу. Треба знати како се лаже народу.
- Никаква тајна: његовој политичкој амбицији још је само равна његова поквареност.
- Нисам пророк, али мислим да нас у блиској будућности чека пандемија пандемија.

- Његов интелектуални домет није велик. Нити појединачно, нити рафално.
- Политички савјетник: политичари, ако немате што паметно рећи, правите се да паметно шутите.
- Повукао се у себе. На заслужени одмор.
- Прича живота — тако дуго је неучљива да је њена неучљивост на ивици снаге.
- Сигурно ће бити кажњен. Оптужен је због непоштивања судбине.
- Страх је добар чувар поштења.
- Свој углед у подземљу градио је пажљиво. Метак по метак.
- Тко тебе каменом, ти њега крухом. Па онда када му ослаби пажња...
- Вриједи ли пословица да онај тко рано рани двије среће граби и за сексуалне манијаке.



ЖИВКО ЂУЗА

- Све би било поштено да нам полиграф не подмеће.
- Нема ништа бесплатно без мита.
- Говорећи нису ништа рекли, али су послали јасну поруку.
- Вагам ријечи изузев оних, које остану на врх језика.
- Сизифовим положајем би се требао позабавити заштитник грађана.
- Нови вирус је од доброг соја. Британског.
- У стара добра времена боља будућност била је ова суморна данашњица.
- Чувамо народне обичаје од заборавља, док све не заборавимо.
- По обичају стаће иза нас, али нам неће помоћи.



Живко Ђуза је рођен у Подрашници код Мркоњић Града. Пише претежно прозу. До сада је објавио шест самосталних збирки афоризама: „Прогнозе из воде“ (2008), „Истрага је у току“ (2010), „Буква ливадарка“ (2011), „Шта су писцу хтјели да кажу“ (2012), „Ово и оно“ (2015) и „Писање у вјетар“ (2019). Поред тога 2017. године из штампе му је изашла књига прозних текстова, монографског типа „Мркоњић Град на узбрдицама и низбрдицама“. Објавио је и збирку прича: „Од Варцара до Мркоњић Града“.

САДРЖАЈ

Реч уредника.....	5
Интернет и будућност поезије	5
Песма – Анђелко Заблаћански.....	7
Они	7
Две приче – Јелена Цветковић	8
Кров који прокишњава	8
Власник реке.....	11
О списатељици.....	13
Једна прича – Владимир Ајџановић	14
Догађаји, судбине, симболи	14
О писцу.....	25
Наићу нека јутра – Лабуд Н. Лончар.....	26
Ако прећутим пјесму.....	26
Облачиш кишу.....	27
Јутро	28
Наићу тако нека јутра.....	29
Сидро ноћи	30
О песнику.....	31
Јара над равницом – Ирена Бодић	32
Кућа на стрмини.....	32
***	33
Буди песма мојој души	34
***	34
***	35
О песникињи	36
Осврт – Милица Миленковић.....	37
Капи бисерне поезије	37
О ауторки осврта.....	41
Приказ – Маја Белегишанин	42
Стиховни фењери Невене Милосављевић.....	42
О ауторки приказа.....	46
Есеј – Радојка Бјеливук.....	47

О Дису и Миљковићу	47
О ауторки есеја	58
Нове књиге	59
Посматрано кроз призму сећања.....	59
Бездан властитог недроједа.....	67
Симфонија снова – Богдан Богдановић.....	70
Цвет.....	70
Пути	71
Снови исписани на Зиду плача	71
О песнику.....	73
Геометрија живота – Александар Ђурић.....	74
Пси од ветра.....	74
Геометрија живота, љубави и смрти	75
Једна песма – Стефан Елезовић.....	76
Ресантиман	76
Из окружења – Емилија Васиљевић.....	78
Слободи вична	78
Свјетионик.....	79
Без адресе	80
У некој свирали од зове	80
Додир	81
Слободи невична.....	82
О песникињи.....	83
Три приче – Жељка Башановић Марковић.....	84
Мајка и син.....	84
Мехур од сапунице.....	85
Нови станар.....	86
Прича из живота – Соња Дисич.....	88
Луда баба.....	88
О ауторки приче.....	91
Митолошка прича – Динко Османчевић.....	92
Весна и Дивко.....	92
Из заумља – Томислав Крсмановић	97
Жена која није знала ко је	97

Млади пишу – Петар Јевтић.....	101
Посвете	101
Касапин	102
О писцу.....	109
Пет песама – Саша Скалушевић Скала	110
Сусрет	110
Ваздушна линија	111
Растакање.....	112
Антихрист	114
Потомци	115
О песнику.....	115
Четири песме – Саша М. Угринић	117
Пред мајско свитање.....	117
Расла си крај воде	118
Дозивања	119
Пролазне појаве.....	120
О песнику.....	122
Три песме – Борислав Батин	123
Еквилибриста	123
Пријатељу	123
***	125
О песнику.....	126
Две песме – Вук Стевановић	127
Гроб	127
Куртизана	127
Тиховања – Лазар Тица	129
I	129
II.....	129
III	130
IV	130
V	131
VI	131
Преводи – Милан Тасић Д.....	132
Хаику и танка о животињама	132
Панорма мачака.....	132
Панорама паса	132

***	133
Укратко с фарме	133
***	133
Крајолик сисара	133
Звукови перја	134
***	134
Летови птица.....	134
Лет лептира.....	135
***	135
Тренутци инсеката.....	135
***	135
Смешне паралеле	136
***	136
Биодиверситет	136
***	137
Драма и бол	137
***	137
***	137
Три сонета – Срба Ђорђевић	139
Сањао сам.....	139
Заборави.....	139
Сутон у мају	140
О песнику.....	141
Класичне строфе – Немања Ристић.....	142
Чекање.....	142
Афоризми	143
Живко Продановић	143
Живко Ђуза.....	146

Пишите за *Суштину поетике*

(www.knjizevnicasopis.com)

1. Своје радове шаљите у једном ворд документу, на А4 формату и маргинама по дифолту, писане ћирилицом или латиницом са употребом словних знакова ђ, ж, ч, ћ, ш. Све радове доставити писане фонтом Times New Roman, величина фонта 12, проред 1,5. У противном радуви неће бити узети у разматрање.

2. Имејл за ваше радове: sustinapoetike@hotmail.com

3. У тексту обавезно ставите своје име, годину рођења, своју имејл–адресу, адресу становања и краћу биографију писану у трећем лицу једнине. Пожељна је и фотографија.

4. Документ обавезно означите својим именом и формом текста који шаљете (песме, прича, афоризми, есеј, осврт, критика...)

5. Прозне радове слати у формату до 14.000 карактера, величина фонта 12 и проред 1,5.

6. Конкурс је отворен током целе године.

7. Рукописе не враћамо, а необјављене радове не чувамо и не носимо никакву одговорност за њих.

8. Плаћање ауторских хонорара ни ауторски примерак штампаног издања нису предвиђени Правилником овог часописа: www.knjizevnicasopis.com/pravilnik

9. Часопис се може купити једино код издавача по цени 500 РСД по примерку. Годишња претплата за четири броја је 1700 РСД. Средства можете уплатити на рачун *Удружења поетских стваралаца*, Милана Недељковића 40, Глушци. Број рачуна 330-34001173-24, код банке CREDIT AGRICOLE. Доказ о уплати доставити на горе наведену имејл адресу.

10. Штампано издање часописа не шаљемо ван Србије, осим ако наручилац пристане да уз цену часописа плати и трошкове доставе.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

82

СУШТИНА поетике : часопис за књижевност / главни
и одговорни уредник Анђелко Заблаћански. –
[Штампано изд.]. – Год. 5, бр. 56/57 (2018)– . –
Глушци : Удружење поетских стваралаца, 2018–
(Београд : Pharma Lab). – 21 cm

Доступно и на: www.knjizevnicasopis.com/. – Тромесечно.
– Преузима нумерацију од електронског издања. –
Друго издање на другом медијуму: Суштина поетике
(Online) = ISSN 2334– 9417
ISSN 2620– 0988 = Суштина поетике (Штампано изд.)
COBISS.SR– ID 267264012